

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Marika Rissanen ja Mari Salminen

Päiväkotihenkilökunnan tukeminen ympäristökasvatuksessa

Tarkastelussa Ympäristökoulu Polun viljelykurssi
varhaiskasvattajille

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

23.4.2019

Tekijä(t) Otsikko	Marika Rissanen ja Mari Salminen Päiväkotihenkilökunnan tukeminen ympäristökasvatuksessa: Tarkastelussa Ympäristökoulu Polun viljelykurssi varhaiskasvattajille
Sivumäärä Aika	51 sivua + 3 liitettä 23.4.2019
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Varhaiskasvatus
Ohjaaja(t)	Yliopettaja Saira Nevanen Lehtori Seija Mäenpää
<p>Opinnäytetyön aiheena oli varhaiskasvattajien tukeminen lasten ympäristökasvatuksessa. Laadukkaana ympäristökasvatuksen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa vaatii varhaiskasvatuksen henkilöstöltä ympäristökasvatuksellista osaamista sekä myönteistä asennoitumista ympäristökasvatukseen. Opinnäytetyömme yhtenä päämääränä oli lisätä tietoisuutta ympäristökasvatuksen tärkeydestä ja erilaisista tavoista, joilla ympäristökasvatusta voidaan varhaiskasvatuksessa helpommin toteuttaa. Opinnäytetyömme toteutettiin yhteistyössä ympäristökoulutusta tarjoavan Pääkaupunkiseudun Kierätyskeskuksen Ympäristökoulu Polun kanssa. Työmme keskiössä oli Ympäristökoulu Polun kehittämä Pienet Viherpeukalot -viljelykurssi varhaiskasvattajille, jonka tarkoituksena on tarjota välineitä ympäristökasvatuksen toteuttamiseen päiväkodeissa.</p> <p>Työmme teoreettinen pohja muodostui ympäristökasvatuksen teorialleista sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, josta nostimme esiin erityisesti laaja-alaisen osaamisen osa-alueet sekä oppimisen alueet. Laadullisena tutkimuksena toteutettavan opinnäytetyömme tutkimusmenetelminä käytettiin sähköistä kyselyä sekä teemahaastatteluja. Opinnäytetyömme aineisto muodostui Pienet Viherpeukalot -kurssin materiaalista, kyselyn tuloksista, haastatteluaineistosta sekä viljelykurssin palautteenvedosta. Selvitimme varhaiskasvattajien mielipiteitä kurssin sisällöstä ja käytännön toimitavuudesta ja peilasimme kurssin sisältöä ympäristökasvatuksen teorialleihin sekä varhaiskasvatusta ohjaaviin oppimisen tavoitteisiin. Näihin perustuen pohdimme myös kurssin kehittämistä.</p> <p>Viljelykurssin palautteessa oltiin kurssin rakenteeseen ja sisältöön suurimmilta osin tyytyväisiä. Analyysimme mukaan viljelykurssin materiaaleissa tarjottiin useita tehtäviä, jotka toteuttivat ympäristökasvatuksen teorialleissa esitetyjä tavoitteita ja vastasivat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa vaadittavia laaja-alaisen osaamisen alueita ja oppimisen alueita.</p> <p>Tuloksemme kertovat, että Pienet Viherpeukalot -kurssin avulla voidaan tukea lasten ympäristökasvatuksen lisäksi laajemmin myös muita Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainittavia varhaiskasvatuksen tavoitteita. Pienet Viherpeukalot -kurssin palaute kerättiin suhteellisen pienellä otannalla, mikä vähentää tutkimustuloksien luotettavuutta. Kehittämideoissa esitämme, että kurssin tehtäviä ryhmiteltäisiin tuomalla esille myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainitut tavoitteet ja nostamme erikseen esiin muutamia tavoitteita ja niihin liittyviä toimintaehdotuksia.</p>	
Avainsanat	ympäristökasvatus, varhaiskasvatus, varhaiskasvatussuunnitelma, puutarhakasvatus, kaupunkiviljely

Author(s) Title	Marika Rissanen and Mari Salminen Supporting Early Childhood Educators in Environmental Education: Analyzing Environmental School Polku's Cultivation Course for Early Childhood Education and Care
Number of Pages Date	51 pages + 3 appendices 23 April 2019
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Early Childhood Education
Instructor(s)	Saila Nevanen, Principal Lecturer Seija Mäenpää, Senior Lecturer
<p>This thesis focused on supporting early childhood educators in children's environmental education. To execute high-quality early childhood education and care (ECEC), early childhood educators must have environmental knowledge and positive attitude towards environmental education. The cooperation partner in our thesis was Helsinki Metropolitan Area Reuse Centre. This organization offers environmental education through Environmental School Polku. The focal point of our thesis was a cultivation course called Pienet Viherpeukalot which was developed by Environmental School Polku. The course was developed for early childhood educators and it aims to offer tools to execute environmental education in ECEC centers. The purpose of our thesis was to determine whether it is possible that the cultivation course could support children's environmental education and children's transversal competence. The aim was also to develop the Pienet Viherpeukalot course by giving the course development ideas.</p> <p>The theoretical background of our thesis consists of environmental education and National core curriculum for early childhood education and care, which is a document guiding the organizing of ECEC. From this document we highlighted transversal competence and the goals for ECEC. Our aim was to find connections between the Pienet Viherpeukalot course, and the goals set for ECEC in National core curriculum for early childhood education and care. Our thesis was a qualitative study, and the data were collected by means of a questionnaire and theme interviews. The data of our thesis also consisted of the Pienet Viherpeukalot -course material and a summary about the feedback on this course offered by our cooperation partner.</p> <p>The feedback on the Pienet Viherpeukalot course was mainly positive. The questionnaire and interview data gave us information about how the cultivation course succeeded in supporting the goals for ECEC. The results of our thesis showed that the Pienet Viherpeukalot course can support children's environmental education and other goals for ECEC. The users of the Pienet Viherpeukalot course were very happy with the content of the course, but the sample size was quite small which decreases the reliability of our results. At the end of our thesis we present development ideas for the Pienet Viherpeukalot course so that it could support environmental education and the goals for ECEC even better.</p>	
Keywords	environmental education, early childhood education, early childhood education and care plan, garden-based education, urban agriculture

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittämässä ympäristökasvatusta	2
2.1	Varhaiskasvatussuunnitelmat toiminnan perustana	2
2.2	Ympäristökasvatukseen liittyvä arvopohja	3
2.3	Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet ja pedagogisen toiminnan tavoitteet	4
3	Ympäristökasvatus ilmiönä	5
3.1	Ympäristökasvatuksen määritelmä	6
3.2	Ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa	7
3.3	Ympäristökasvatuksen malleja	8
3.3.1	Palmerin puumalli	8
3.3.2	Koskisen osallistuvan ympäristökasvatuksen malli	10
3.4	Ympäristökasvatuksen tukeminen	12
4	Viljelytoiminta osana ympäristökasvatusta	13
4.1	Viljely osana varhaiskasvatusta	13
4.2	Ympäristökoulu Polun viljelykurssi ja sen tavoitteet	15
4.2.1	Viljelykurssin sisältö ja rakenne	16
4.2.2	Verkkomuotoinen toteutus	17
5	Opinnäytetyön tutkimuksellinen ote	18
5.1	Kohderyhmä ja tutkimuskysymykset	18
5.2	Tutkimusmenetelmät	19
5.3	Aineiston analysointi	20
6	Opinnäytetyön tulokset	22
6.1	Yleistietoa vastaajista ja palaute viljelykurssin käytännön toteutuksesta	22
6.2	Varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet ja niiden toteutuminen Pienet Viherpeukalat -kurssilla	24
6.2.1	Pedagogisen toiminnan tavoitteet	24
6.2.2	Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet	31
6.3	Palaute viljelykurssin kehittämisestä	39
7	Johtopäätökset ja pohdinta	39
7.1	Viljelykurssin käytännön toteutus	39
7.2	Viljelykurssi ympäristökasvatuksen teorianmallien näkökulmasta	40

7.3	Viljelykurssi tukemassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esitettyjä tavoitteita	41
7.4	Opinnäytetyön tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	43
8	Näkökulmia ja ideoita viljelykurssin kehittämiseen	45
	Lähteet	49
	Liitteet	
	Liite 1. Kyselylomake	
	Liite 2. Haastattelurunko	
	Liite 3. Suostumus tutkimukseen osallistumisesta	

1 Johdanto

Suomessa varhaiskasvatusta ohjaa Opetushallituksen laatima määräys, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jonka mukaan laadukkaaseen varhaiskasvatukseen kuuluu yhtenä osana ympäristökasvatus (Opetushallitus 2016: 45). Ympäristökasvatusta voidaan toteuttaa eri tavoin ja yksi tapa kehittää lasten ympäristökasvatuksellista osaamista on viljelytoiminta. Lasten saamaa ympäristökasvatusta osana varhaiskasvatusta on tutkittu jonkin verran, mutta viljelytoiminnan näkökulmaa ei juurikaan ole tutkimuksissa huomioitu. Opinnäytetyössämme lähestymme ympäristökasvatusta viljelytoiminnan kautta ja tarkastelemme, millä tavoin viljelytoiminta vastaa varhaiskasvatukselle asetettuja tavoitteita.

Opinnäytetyössämme syvennymme tarkastelemaan Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskuksen ympäristökasvatusta tarjoavan Ympäristökoulu Polun suunnittelemaa ja pilotoimaa viljelykurssia nimeltä Pienet Viherpeukalot. Ympäristökoulu Polku tukee laajalaisesti pääkaupunkiseudun päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten ympäristökasvatustyötä ja kehittää ympäristökasvatusmenetelmiä ja materiaaleja (Kierrätyskeskus n.d.). Ympäristökoulu Polun mukaan Pienet Viherpeukalot -kurssin tavoitteena on auttaa ja helpottaa varhaiskasvattajia ympäristökasvatuksessa antamalla yksityiskohtaisia valmiita ideoita ja materiaaleja varhaiskasvattajille.

Työmme tarkoituksena on tuottaa Ympäristökoulu Polulle tietoa muun muassa viljelykurssin osallistujien tyytyväisyydestä kurssiin ja miten varhaiskasvattajat kokivat kurssin auttaneen ympäristökasvatuksen toteuttamisessa. Lisäksi tietoa kerätään kurssin käytännön toteutuksesta eli muun muassa siitä, oliko toteutus verkkokurssina Kierrätyskeskuksen tarjoamassa verkkoympäristössä toimiva. Analysoimme viljelykurssia peilamalla sen sisältöä sekä osallistujien kokemuksia ympäristökasvatuksen teoriomalleihin ja valtakunnalliseen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin asetettuihin tavoitteisiin, kuten pedagogisen toiminnan tavoitteisiin ja laaja-alaisen osaamisen osa-alueisiin. Lisäksi pohdimme, millä tavoin viljelykurssia voisi kehittää edelleen. Kerättyä tietoa käytetään viljelykurssin muokkaamisessa siten, että se palvelisi varhaiskasvattajia mahdollisimman hyvin ja sillä tavoitettaisiin varhaiskasvattajien tarpeet ja toiveet. Tietoa voidaan mahdollisesti soveltaa myös muiden varhaiskasvattajille suunnattujen kurssien suunnittelussa.

Ympäristökasvatus on ajankohtainen aihe, sillä tällä hetkellä puhutaan paljon ympäristön hyvinvoinnin tärkeydestä ja ympäristön vaikutuksista ihmisten elämään. Ympäristökasvatukseen liittyvän viljelytoiminnan toteuttaminen varhaiskasvatuksessa antaa pohjan lasten ympäristökasvatukselliselle osaamiselle, joka jatkaa kehittymistään läpi elämän. Opinnäytetyömme lisää tietoisuutta ympäristökasvatuksen tärkeydestä ja erilaisista tavoista, joilla ympäristökasvatusta voidaan toteuttaa sekä mahdollisesti helpottaa varhaiskasvatuksessa. Ympäristökasvatuksen sisällyttäminen varhaiskasvatukseen vaatii kuitenkin osaamista varhaiskasvattajilta. Opinnäytetyömme keskittyy Ympäristökoulu Polun tarjoaman viljelykurssin mahdollisuuksiin tukea tätä varhaiskasvattajien ympäristökasvatuksellista osaamista. Työmme yhtenä tarkoituksena on osaltaan edistää sitä, että ympäristökasvatuksen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa mahdollistuisi yhä helpommin ja yhä useammassa varhaiskasvatusyksikössä.

2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittämässä ympäristökasvatusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet luovat raamit kaikelle toiminnalle varhaiskasvatuksessa. Tässä luvussa nostamme esiin opinnäytetyömme kannalta oleellisia Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainittuja teemoja, joihin palaamme myöhemmin aiheiston analyysivaiheessa.

2.1 Varhaiskasvatussuunnitelmat toiminnan perustana

Päiväkotien ja muiden varhaiskasvatusta toteuttavien tahojen toiminta perustuu Suomessa lain mukaan varhaiskasvatussuunnitelmiin. Opetushallitus määrää Varhaiskasvatustalakiin (2018/540) perustuen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joka on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys (Opetushallitus 2016: 8). Valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta kunnat ja yksityiset palveluntuottajat laativat omat paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmansa (Varhaiskasvatustalaki 2018/540).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään varhaiskasvatuksen sisällöt ja tavoitteet sekä yleisesti varhaiskasvatuksen toteuttamisesta ja muun muassa moniammatillisesta yhteistyöstä eri tahojen kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkoitus on tehdä varhaiskasvatuksesta samantasoista valtakunnallisesti sekä yhdistää

Varhaiskasvatustalaki varhaiskasvatukseen. (Varhaiskasvatustalaki 2018/540 § 21.) Varhaiskasvatustalasuunnitelman perusteiden velvoittavan luonteen takia on mielestämme perusteltua analysoida viljelykurssia nimenomaan suhteessa Varhaiskasvatustalasuunnitelman perusteissa mainittuihin varhaiskasvatuksen toiminnan tavoitteisiin.

2.2 Ympäristökasvatukseen liittyvä arvopohja

Valtakunnallisessa Varhaiskasvatustalasuunnitelman perusteissa käytetään useita termejä määriteltäessä varhaiskasvatuksen arvopohjaa. Jotta voisimme analysoida viljelykurssia ja ymmärtää erityisesti siihen liittyvää kontekstia, avaamme ja määrittelemme tarkemmin termejä kestävä elämäntapa ja ekososiaalinen sivistys sekä oppimisympäristö.

Varhaiskasvatustalasuunnitelman perusteiden mukaan yhtenä varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveelliseen ja kestävään elämäntapaan. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on myös luoda perustaa ekososiaaliselle sivistykselle siten, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoi-keuksien toteutumiselle. (Opetushallitus 2016: 19-20.) Ekososiaalinen sivistys tähtää kaikkien kestävä kehityksen ulottuvuuksien, ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen ulottuvuuden, vaalimiseen. Ekososiaalinen sivistys luo elämäntapaa, mikä huomioi kaikkien ihmisarvon, ekosysteemien moninaisuuden sekä luonnonvarojen kestävä käytön. (Opetushallitus 2014: 16.)

Ekologinen kestävyys puolestaan tarkoittaa Parikka-Nihdin (2011: 18-19) mukaan luonnon monimuotoisuuden ymmärtämistä ja sen arvostamista. Parikka-Nihdin (2011) mukaan ympäristökasvatuksen ja kestävä kehityksen välillä on yhteys. Kestävä kehitys tarkoittaa toimintatapaa, joka ei vähennä hyvän elämän mahdollisuuksia tulevaisuuden sukupolvilta. Kestävä kehityksen noudattaminen näkyy luonnonvarojen sekä luonnon turvaamisena ja kunnioittamisena. Kestävään kehitykseen kuuluu uusien kestävien toimintatapojen miettiminen niin, että maapallolla voitaisiin elää ilman negatiivisia vaikutuksia ympäröivään luontoon. (Parikka-Nihti 2011: 12-13.)

Varhaiskasvatustalasuunnitelman perusteissa mainittava kestävä elämäntapa on juuri kestävä kehityksen toimintatapojen noudattamista. Varhaiskasvatustalasuunnitelman perusteissa muistutetaan, että päiväkotien arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Käytännössä tämä tarkoittaa muun muassa sitä,

että edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, korjaamista ja uusiokäyttöä ja harjoitetaan kohtuullisuutta ja säästäväisyyttä. (Opetushallitus 2016: 30.) Ympäristökasvatuksessa, jota Pienet Viherpeukalot -viljelykurssi pyrkii toteuttamaan, on samanlaisia tavoitteita ja pyrkimyksiä kuin kestävässä kehityksessä. Ympäristökasvatuksessa noudatetaankin kestäväen kehityksen arvoja ja periaatteita (Parikka-Nihti 2011: 55). Analysoidessamme viljelykurssia kiinnitämme huomiota myös kestäväen kehityksen näkökulmaan.

Ympäristökasvatukseen ja erityisesti viljelytoimintaan liittyy oleellisesti luokahuoneesta poikkeava oppimisympäristö, joten katsomme perustelluksi avata työmme teoriapohjan ymmärtämiseksi ja viljelykurssin analysoimisen pohjaksi myös tätä termiä tarkemmin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan oppimisympäristöjä tulee suunnitella ja rakentaa yhdessä lasten kanssa. Näiden oppimisympäristöjen tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Asiakirjassa korostetaan, että lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. (Opetushallitus 2016: 31.) Parikka-Nihti ja Suomela (2014) sekä Rosenberg (1993) korostavat myös molemmat aistien hyödyntämistä osana ympäristöstä oppimista. Eri aistit ovat mukana havaintojen teossa ja havainnot taas tarjoavat lapsille uutta tietoa ympäristöstä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014: 82-83; Rosenberg 1993: 17.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esitetään kriteereitä toimivimmille oppimisympäristöille varhaiskasvatuksessa. Toimivat oppimisympäristöt tukevat pedagogisen toiminnan toteutumista, mikä näkyy konkreettisesti oppimisen alueissa, joihin pedagogisen toiminnan tavoitteet on jaettu. Oppimisympäristöjen tulee mahdollistaa lapsille aistien ja kehon hyödyntämisen ympäristön havainnoinnissa sekä tarjota lapsille erilaisia vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, niin monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin kuin rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lisäksi lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt tulisi näkyä oppimisympäristöissä. (Opetushallitus 2016: 31.)

2.3 Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet ja pedagogisen toiminnan tavoitteet

Varhaiskasvatuksen tavoitteet on ryhmitelty Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa laaja-alaisen osaamisen osa-alueisiin sekä pedagogisen toiminnan tavoitteisiin eli oppimisen alueisiin. Näitä eri osa-alueita toteutettaessa voidaan saavuttaa varhaiskasvatuksessa tavoiteltava kokonaisvaltainen ja monipuolinen oppiminen. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet ja pedagogisen toiminnan tavoitteet eli oppimisen alueet ovat kiinteästi

yhteydessä toisiinsa. Arviointia ja käsittelyä varten nämä alueet on avattu pilkkomalla ne pienempiin helpommin hahmotettaviin osiin. Laaja-alainen osaaminen on jaettu viiteen eri osa-alueeseen: ajattelu ja oppiminen; kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisuus; itsestä huolehtiminen ja arjen taidot; monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. Näiden osaamisen alueiden tavoitteina on vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä, kykyyn omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria, tukea lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen, edistää lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja ja tukea lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen. (Opetushallitus 2016: 22-24.)

Pedagogisen toiminnan tavoitteet on jaoteltu myös viiteen eri oppimisen alueeseen, joiden avulla tuetaan edellä mainittua lasten laaja-alaista osaamista. Oppimisen alueisiin kuuluvat kielten rikas maailma; ilmaisun monet muodot; minä ja meidän yhteisömme; tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. Näiden oppimisen alueiden tavoitteina on vahvistaa lasten kielellisiä taitoja ja valmiuksia sekä kielellistä identiteettiä; tukea lasten musiikillisen, kuvallisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä tutustumalla heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön; kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön moninaisuutta ja harjoitella siinä toimimista; antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään sekä luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle. (Opetushallitus 2016: 22, 39-46.) Analysoimme opinnäytetyön tulokset -luvussa Pienet Viherpeukalot -viljelykurssia suhteessa näihin varhaiskasvatustoimintaa ohjaaviin tavoitteisiin. Avaamme myös samassa yhteydessä tarkemmin, mitä nämä osa-alueet ja tavoitteet pitävät sisällään.

3 Ympäristökasvatus ilmiönä

Ympäristökasvatus muodostaa merkittävän osan opinnäytetyömme teoreettisesta viitekehystä. Ympäristökasvatus on osa varhaiskasvatusta ja sen toteuttamista suomalaisessa varhaiskasvatuksessa edellytetään valtakunnallisissa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016: 45). Ympäristökasvatus on osa varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja se sisältyy oppimisen laajempiin kokonaisuuksiin (Opetushallitus 2016: 39).

3.1 Ympäristökasvatuksen määritelmä

Ympäristökasvatus on luonnon tuntemusta ja kestävän kehityksen periaatteiden tietämystä. Ympäristökasvatukseen kuuluu siis kestävien elämäntapojen oppiminen ja niiden sisäistäminen osaksi omia toimintatapoja. (Raittila 2011: 208.) Parikka-Nihti ja Suomela (2014) täydentävät ympäristökasvatuksen määritelmää kasvatukseksi, jossa tiedostetaan ympäristön välttämättömyys elämän mahdollistumisen kannalta. Ympäristökasvatuksen tehtävä on luoda myönteistä suhtautumista ympäristöä kohtaan. Suhde ympäristöön ja luontoon on tärkeää muodostaa, sillä omakohtaiset kokemukset ympäristössä edistävät ympäristösuhteen muodostumista ja sitä kautta myös myönteistä suhtautumista ympäristöön. (Parikka-Nihti & Suomela 2014: 20-23.)

Ympäristö käsitteenä voidaan jakaa luonnonvaraiseen ympäristöön ja rakennettuun ympäristöön. Luonnonvaraisella ympäristöllä tarkoitetaan luonnon muokkaamaa ympäristöä, johon ihmisen vaikutukset eivät yllä. Ympäristöön syntyvä henkilökohtainen suhde on riippuvainen jokaisen henkilökohtaisista kokemuksista ympäristössä. Lapsille tulisi tarjota kontakteja luonnonvaraisiin alueisiin, mikä osaltaan voisi lisätä ymmärrystä luonnon tärkeydestä ihmiselle. Kehittyvä suhde ympäristöön voi edistää vastuullista käyttäytymistä ja huolenpitoa ympäristöstä eli ympäristömyönteisyyttä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014: 18-19.) Rosenberg (1993) toteaa, että varhaiskasvatuksessa ympäristö voidaan ajatella lasten toimintaympäristönä, josta esimerkkinä päiväkodin lähiympäristö tai leikkiympäristö (Rosenberg 1993: 1). Koskinen (2010) laajentaa väitöskirjassaan ympäristön käsitettä vielä teknologiseen ja sosiaaliseen ympäristöön. Teknologinen ympäristö on laajentunut digitalisoitumisen ja teknologian kehityksen myötä. Sosiaalinen ympäristö pitää sisällään esimerkiksi erilaisten kulttuurien ominaisuudet ja niiden vaikutukset ympäristöön. (Koskinen 2010: 18.)

Wolffin (2004) mukaan ympäristökasvatus on elinikäistä oppimista, mikä jatkuu kaikilla koulutuksen tasoilla. Ympäristökasvatuksessa opitaan tiedostamaan ympäristö ja oma toiminta ympäristössä. Ympäristökasvatuksen yhtenä suurimpana tavoitteena voidaan pitää muutosta omassa toiminnassa niin, että toiminnan vaikutukset tukisivat ympäristön hyvinvointia. (Wolff 2004: 19-20.)

Ympäristökasvatus pyrkii tukemaan yksilöiden ympäristökansalaisuutta. Ympäristökansalaisuus kuvastaa aktiivista ja osallistuvaa toimintaa yhteiskunnassa ja siihen liittyy ympäristö vastuullisuuden näkökulma. Ympäristö vastuullisuus näkyy yksilön toiminnassa

kiinnostuksena ympäristöasioita kohtaan. Onnistunut ympäristökasvatus tarjoaa oppimisen ja toimimisen kokemuksia, jotka lisäävät yksilöiden halua toimia vastuullisemmin ympäristössä. (Koskinen 2010: 14-15.)

3.2 Ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa

Ympäristökasvatuksen aloittaminen jo varhaiskasvatuksessa on perusteltua, sillä varhaislapsuudessa luotu suhde ympäristöön heijastuu yksilön toimintaan läpi elämän (Parikka-Nihti & Suomela 2014: 20-21). Ympäristökasvatuksella tavoitellaankin ympäristötietoisuuden ja ympäristötaitojen kehittymistä sekä niiden omaksumista osaksi omaa toimintaa. Oma myönteinen asennoituminen ympäristöä kohtaan näkyy omassa toiminnassa, jolloin pyritään toimimaan mahdollisimman ympäristöystävällisesti. (Parikka-Nihti & Suomela 2014: 22-23.)

Varhaiskasvatuksessa ympäristökasvatus on mukana arkipäiväisissä tilanteissa. Varsinkin pienten lasten ympäristökasvatus muodostuu ympäristösuhteen luomisesta. Ympäristösuhdetta luodaan toimimalla ulkona ja havainnoimalla ympäröivää luontoa. (Rosenberg 1993:1.) Rosenbergin (1993) mukaan varhaiskasvatuksen työntekijöillä on suuri vaikutus lasten suhtautumiseen ympäristöön. Ilman riittävää ulkona vietettyä aikaa ja kokemuksia, jotka syntyvät luonnossa, ympäristösuhteen kehittyminen on haasteellista. Päiväkotien henkilöstön omat asenteet ympäristökasvatusta ja ulkona vietettyä aikaa kohtaan vaikuttavat suoraan ympäristökasvatuksen toteutumiseen päiväkotien arjessa. (Rosenberg 1993: 1.) Myös Raittila (2011) korostaa aikuisten asenteiden ja arvojen merkitystä lasten ympäristökasvatuksessa. Aikuiset toimivat myönteisinä roolimalleina lapsille ja edistävät näin lasten ympäristövastuullisuuden kehittymistä. (Raittila 2011: 211.)

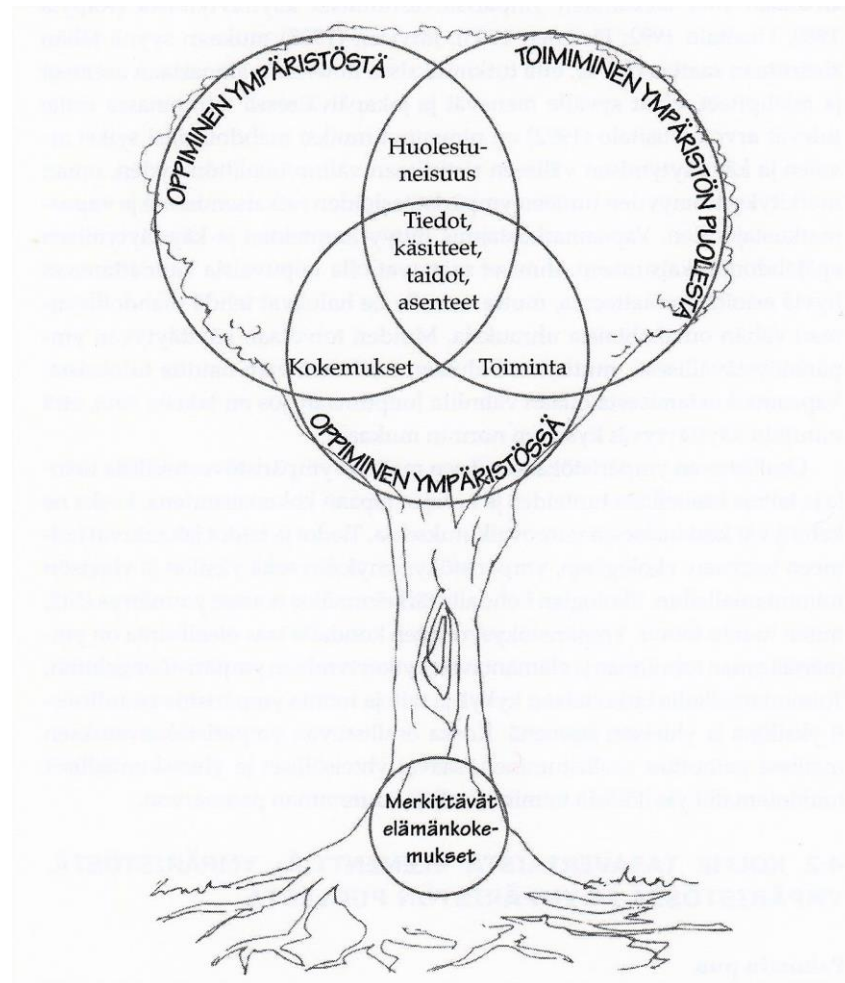
Varhaiskasvatusikäisten lasten ympäristökasvatus ei tapahdu kuitenkaan kokonaan päiväkodissa. Lasten vanhemmat ja koti ovat merkittävässä roolissa ympäristökasvatuksen jatkuvuuden kannalta. (Prince 2008: 207; Rosenberg 1993: 5.) Kodin lähiympäristö avaa lapselle uusia ympäristöjä ja alueita tutkittavaksi ja havainnoitavaksi. Ympäristön tuntemus on yksi keino luoda ympäristösuhdetta ja näin ympäristökasvatus toteutuu myös päiväkodin ulkopuolella. (Rosenberg 1993: 11-12.)

3.3 Ympäristökasvatuksen malleja

Ympäristökasvatusta kuvaamaan on luotu erilaisia teoreettisia malleja. Käytetyimpiin ympäristökasvatuksen malleihin lukeutuu Joy Palmerin puumalli vuodelta 1998 (Cantell & Koskinen 2004: 67-69; Raittila 2011: 211-217). Esittelemme tämän kyseisen mallin opinnäytetyössämme, sillä puumalli kertoo kattavasti ympäristökasvatuksen sisällöistä. Toisena teoreettisena mallina tuomme esille Koskisen (1999) osallistuvan ympäristökasvatuksen mallin. Kyseinen malli on vähemmän käytetty verrattuna Palmerin puumalliin, mutta Koskisen mallissa korostuu osallisuuden näkökulma ympäristökasvatuksessa, minkä koemme olennaiseksi tuoda esiin opinnäytetyössämme. (Cantell & Koskinen 2004: 65.) Osallisuutta on korostettu osana Pienet Viherpeukalot -kurssin markkinointia, joten tarkastelemme analyysissämme myös osallisuuden näkökulmaa.

3.3.1 Palmerin puumalli

Palmerin puumallissa (1998) korostetaan ympäristökasvatuksen jatkuvuutta myös opetuksen ulkopuolella ja perheen merkitys onkin huomioitu tässä mallissa. Puumalli on kuvattu varsinaisen puun avulla. Puun juuret ja runko kuvastavat merkittäviä elämäkokemuksia. Tällä on pyritty kuvaamaan sitä, että yksilön aiemmat kokemukset ja tiedot luovat pohjan ympäristökasvatukselle. Nämä elämäkokemukset on hyvä huomioida ympäristökasvatukseen liittyvässä toiminnassa. (Cantell & Koskinen 2004: 67-69.)

Kuvio 1. Palmerin puumalli (Cantell & Koskinen 2004: 68).

Puun oksat ja lehvästö kuvastavat kolmea eri ympäristökasvatuksen osa-alueetta. Nämä ovat oppiminen ympäristöstä, oppiminen ympäristössä ja toimiminen ympäristön puolesta. Oppiminen ympäristöstä pitää sisällään kokemuksellista ja kriittistä tietoa ympäristöstä, mitkä syntyvät omien kokemusten ja ympäristötietoisuuden kautta. (Cantell & Koskinen 2004: 67-69.) Raittila (2011) selkeyttää oppimista ympäristöstä toteamalla, että kyseinen puumallin osa-alue tarkoittaa oman lähiympäristön tuntemusta ja miten yksilö voi vaikuttaa siihen, millainen ympäristö nyt on ja miten se muuttuu (Raittila 2011: 215-216).

Oppimiseen ympäristössä kuuluu kokemusten ja toiminnan avulla oppiminen. Yksilön on siis saatava konkreettisia kokemuksia ympäristössä toimimisesta, jotta siitä voidaan oppia. (Cantell & Koskinen 2004: 67-69.) Kokemukset ympäristössä vahvistavat lasten suhdetta ympäristöön. Toiminnan kautta syntyvät kokemukset saavat lapset kiinnostumaan

ympäristöstä ja samalla pystytään tukemaan myönteisten asenteiden luomista ympäristöä kohtaan. Ympäristökasvatuksen toteutuksella on tässä merkittävä rooli, sillä mielekkäällä toiminnalla, johon lapset ovat voineet itse jotenkin vaikuttaa, on positiivinen vaikutus myös lasten asennoitumiseen ympäristön suhteen. (Raittila 2011: 213-215.)

Toimiminen ympäristön puolesta kuvaa ympäristöarvojen muodostumista. Tähän kuuluu eettinen kasvu, jota tapahtuu toiminnan, ympäristötietoisuuden ja ympäristöstä huolehtimisen kautta. (Cantell & Koskinen 2004: 67-69.) Raittila (2011) lisää ympäristöarvojen muodostumiseen kasvattajan antaman tuen lasten arvomaailman muodostumisessa. Lasten arvojen kehittymistä ympäristöä arvostavaksi tulee tukea, esimerkiksi toimimalla ympäristössä niin, että ympäristö hyötyy siitä. Eettistä toimintaa voidaan siis opettaa ympäristökasvatuksen avulla. (Raittila 2011: 217.)

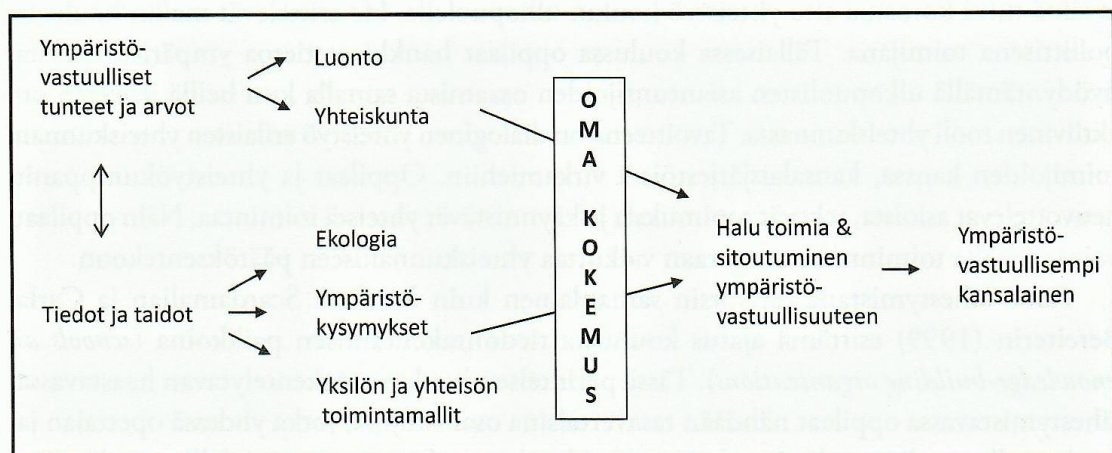
Parikka-Nihti ja Suomela (2014) tuovat esiin laajennetun Palmerin puumallin perustuen Chawlan ja Flanders Cushingin vuonna 2007 tekemään analyysiin ympäristömyönteisyydestä. Tässä laajennetussa puumallissa puun oksien ja lehvästön kuvastamiin ympäristökasvatuksen osa-alueisiin liitetään vielä esteettinen ulottuvuus. Tämä näkyy käytännössä luonnon ja ympäristön ihailuna ja ihmettelynä sekä luonnon kauneuden huomaamisena. (Parikka-Nihti & Suomela 2014: 23, 27.) Palmerin puumallissa korostetaan kaikkien edellä mainittujen puunosien ja niiden sisältöjen tärkeyttä ympäristökasvatuksessa. Onnistuneessa ympäristökasvatuksesta kaikki nämä puumallin osa-alueet toteutuvat samanaikaisesti, sillä ne kaikki ovat olennaisia ympäristökasvatuksessa. (Cantell & Koskinen 2004: 67-69.)

3.3.2 Koskisen osallistuvan ympäristökasvatuksen malli

Sanna Koskisen osallistuvan ympäristökasvatuksen mallissa (1999) lähtökohtana on nimensä mukaisesti osallisuus ja siihen liittyvä voimaantumisen sekä ympäristökasvatuksen yhteiskunnallinen ulottuvuus (Cantell & Koskinen 2004: 65-67). Turjan (2011) mukaan osallisuus liittyy vahvasti yhteisöllisyyteen. Tunne yhteisöön kuulumisesta syntyy, kun yksilö saa vaikuttaa yhteisönsä asioihin. (Turja 2011: 46.) Myös Parikka-Nihti ja Suomela (2014) korostavat, että osallisuuden ydin perustuu vuorovaikutukseen. Osallisuus ja sen mahdollistuminen vaatii ryhmän, esimerkiksi yhteisön, jota ilman osallisuus ei voi toteutua. (Parikka-Nihti & Suomela 2014: 31-32.)

Osallisuuden tukeminen on myös yksi ympäristökasvatuksen tavoitteista. Lasten ympäristökasvatuksessa tavoitteena on kasvattaa lapsista aktiivisia toimijoita, joilla on taitoa ja halua osallistua ympäristövastuulliseen toimintaan. (Parikka-Nihti & Suomela 2014: 47.) Osallisuus lasten ja aikuisten välillä ilmenee kaksipuolisena valtasuhteena. Tämä tarkoittaa, että lapset ovat aktiivisia osapuolia vuorovaikutuksessa niin kuin aikuisetkin. Lasten osallisuuden tukeminen näkyikin esimerkiksi kuuntelemalla lasten mielipiteitä ja ottamalla ne huomioon toiminnassa. Lasten kanssa huomioidaan kuitenkin turvallinen lähestyminen osallisuuteen. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat vaikuttaa toiminnan suunnitteluun, mutta aikuisten asettamat tavoitteet ja tekemä suunnittelutyö näkyvät myös toiminnassa. Lapset tarvitsevat myös aikuisten osallistumista toiminnan suunnitteluun. (Leinonen 2014: 18-19, 37; Turja 2011: 42-43, 47-48.)

Voimaantuminen puolestaan tarkoittaa sitä, että yksilö kokee oman osallisuuden merkittäväksi ja sitä kautta uskoo asioihin vaikuttamisen olevan mahdollista. Tämän myötä myös halu toimimiseen kasvaa ja näin yksilö voi saada voimaantumisen kokemuksia. (Koskinen 2004: 138-139; Parikka-Nihti 2011: 36.) Voimaantuminen on olennainen osa aiemmin mainittuun ympäristövastuullisuuteen kasvamisessa (Cantell & Koskinen 2004: 65).

Kuvio 2. Koskisen osallistuvan ympäristökasvatuksen malli (Koskinen 2010: 24).

Osallistuvan ympäristökasvatuksen malli perustuu kontekstuaaliseen oppimiskäsitykseen. Olennaista kontekstuaaliselle oppimiselle on sen sosiaalinen näkökulma, jossa omaa tietoutta jaetaan muille ja sitä kautta laajennetaan omaa tietämystä. Tähän oppimiskäsitykseen kuuluu myös teorian yhdistäminen käytäntöön. Näin opitaan siis soveltamaan teoreettista tietoa ja hyödyntämään sitä erilaisissa tilanteissa eli konteksteissa.

(Cantell & Koskinen 2004: 71.) Koskisen mallissa (1999) ensisijainen tavoite on ympäristövastuullisuuden herääminen ja sen mukaan toimiminen. Käytännössä tämä näkyy niin, että yksilö ymmärtää luonnon läheisyyden ja sen välttämättömyyden elämän kannalta. Lisäksi yksilö tiedostaa omat ympäristöarvot ja toteuttaa niitä omassa toiminnassaan. Osallistuvan ympäristökasvatuksen malli korostaakin osallistumista ja sen kautta saatuja omakohtaisia kokemuksia. Oman kokemuksen kautta opitut tiedot ja taidot sekä omaksutut ympäristövastuulliset tunteet ja arvot herättävät ympäristövastuullisuuden. Tärkeää on myös tiedostaa oman toiminnan vaikutukset ympäristöön ja pyrkiä toimimaan niin, että ei omalla toiminnallaan lisää ympäristöongelmia. (Cantell & Koskinen 2004: 65-66; Koskinen 2010: 24-25.)

Osallistuvan ympäristökasvatuksen malli (1999) on osin samankaltainen Palmerin puumallin (1998) kanssa. Molemmat mallit korostavat eettistä toimintaa ympäristöä kohtaan. Ympäristöarvojen muodostuminen ja näiden arvojen vaikutus yksilön toimintaan on olennaista kummassakin mallissa. Puumallissa lasten kokemukset ympäristössä lisäävät lasten kiinnostusta ympäristöä kohtaan. Tämä voi innostaa tutustumaan ympäristökasvatuksen teoreettisempaan puoleen. (Cantell & Koskinen 2004: 65-67; Raittila 2011: 213-215, 217.) Tämä näkyy myös Koskisen (1999) mallissa, sillä ympäristökasvatuksessa voidaan hyödyntää yksilöiden omia kokemuksia ympäristöstä ja näin oppia ympäristökasvatusta teoriasta käytäntöön ja toisinpäin (Cantell & Koskinen 2004: 65).

3.4 Ympäristökasvatuksen tukeminen

Ympäristökasvatuksen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa on hyvin pitkälti kiinni varhaiskasvatuksen ammattilaisten omasta halusta ja kiinnostuksesta ympäristökasvatusta kohtaan. Laitinen (2018) sekä Muurman (2016) ovat molemmat omissa opinnäytetöissään päätyneet johtopäätöksiin siitä, että varhaiskasvattajat hankkivat ja täydentävät ympäristökasvatuksellista osaamista oman kiinnostuksensa mukaan. Kaikkien varhaiskasvattajien osaaminen liittyen ympäristökasvatukseen ei ole samalla tasolla ja välttämättä aina varhaiskasvatustyöyksikön resurssit eivät riitä lisäkoulutuksen tarjoamiseen. Ympäristökasvatuksellisen osaamisen hankkiminen vaatii selvästi kasvattajien omaa motivaatiota aiheeseen. (Laitinen 2018: 48, 51-52; Muurman 2016: 25.) Ympäristökasvatuksellinen osaaminen vaikuttaa varhaiskasvatuksen työntekijöiden kykyyn toteuttaa ympäristökasvatusta. Prince (2008) onkin todennut tutkimuksessaan, että varhaiskasvattajat tarvitsevat ohjausta ympäristökasvatuksen tuomiseksi osaksi varhaiskasvatuksen toimintaa. Ohjaus on tärkeää varsinkin niille työntekijöille, joille ympäristökasvatus

sisältöineen ei ole niin tuttua. (Prince 2008: 50.) Vaikuttaa siis vahvasti siltä, että ympäristökasvatukseen tarvitaan tukea ja sen tärkeyttä tulee korostaa. Voidaan siis olettaa, että tarvetta Ympäristökoulu Polun kaltaisille ympäristökasvatuksellista osaamista tarjoaville toimijoille on myös varhaiskasvatuksen työkentällä.

Laitinen (2018) tuo esille opinnäytetyössään tahoja, jotka tukevat eri-ikäisten opetuksesta vastaavien ympäristökasvatuksellista osaamista Suomessa. Näitä tahoja ovat muun muassa Suomen ympäristöopisto SYKLI sekä luonto- ja ympäristökasvatuksen tukiverkosto LYKE, johon myös opinnäytetyössämme käsiteltävän Pienet Viherpeukalot -kurssin järjestäjä, Ympäristökoulu Polku kuuluu. (Laitinen 2018: 19; Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto n.d.)

LYKE-verkosto on laaja, lähes 60 eri ympäristö- ja luontokasvatusta tarjoavasta toimijasta muodostuva tukiverkosto, jonka tarkoituksena on tuottaa luonto- ja ympäristökasvatuksellista osaamista kattavasti koko Suomessa. Tällä hetkellä LYKE-verkostoon kuuluvia toimijoita löytyy jo lähes ympäri Suomen, suurin keskittymä on Etelä- ja Keski-Suomessa. LYKE-verkoston tuottamat palvelut tukevat myös varhaiskasvattajien ympäristökasvatuksen toteuttamista. (Parikka-Nihti & Suomela 2014: 116; Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto n.d.)

4 Viljelytoiminta osana ympäristökasvatusta

Ympäristökasvatukseen lukeutuu ilmiönä paljon erilaista kasvatuksellista toimintaa. Opinnäytetyössämme rajaamme aihetta ja käsittelemme tarkemmin viljelytoimintaa, koska esimerkkitapauksena käsittelemämme Pienet Viherpeukalot -kurssi paneutuu nimenomaan viljelytoimintaan. Tässä luvussa esittelemme tarkemmin kyseistä viljelykursia ja tarkastelemme yleisesti viljelytoimintaa varhaiskasvatuksessa.

4.1 Viljely osana varhaiskasvatusta

Puutarhat ja viljely ovat olleet osana varhaiskasvatusta jo ensimmäisten varhaiskasvatuksen uranuurtajien teorialleissa. Esimerkiksi 1800-luvun alkupuolella fröbeliläisessä perinteessä pedagogiikkaan kuului puutarhan käyttö lasten oppimisympäristönä. Viljelyn arvostus on siirtynyt vaihtelevasti myös tähän päivään ja puutarhat sekä erilaiset pie-

nemmät viljelmät on otettu mukaan joidenkin päiväkotien yleisilmeeseen. Viljelyä voidaan pitää yhtenä toimivana tapana toteuttaa ympäristökasvatusta varhaiskasvatuksessa. (Rosenberg 1993: 28-29.)

Suomessa puutarhalähtöistä opetusta varhaiskasvatuksessa ei ole tutkittu kovin paljon ja aiheesta on haastavaa löytää valmiita tutkimuksia. Sen sijaan muualla päin maailmaa tehtyjä tutkimuksia puutarhasta yhtenä varhaiskasvatuksen oppimisympäristönä on saatavilla. Esimerkiksi vuonna 2018 Yhdysvalloissa julkaistiin aiheesta tutkimus, joka keskittyi tutkimaan voiko puutarha oppimisympäristönä kehittää lasten itseohjautuvuutta ja miten kyseinen opetustapa vaikuttaa lasten kehityksen eri osa-alueisiin. Itseohjautuvuus jaettiin tutkimuksessa kolmeen osa-alueeseen; omaehtoisuuteen eli valinnan- ja toiminnanvapauteen, yhteisöllisyyteen eli kokemukseen yhteenkuuluvuudesta sekä kyvykkyyteen eli tunteeseen siitä, että yksilö voi saada asioita itse aikaan. Tutkimus tehtiin varhaiskasvatusyksikössä, jossa toteutetaan puutarhalähtöistä opetusta. Kyseisessä yksikössä työskentelevät varhaiskasvatuksen ammattilaiset olivat tärkeässä roolissa tutkimuksessa ja tutkimuksen aineisto kerättiin näiden työntekijöiden haastattelujen pohjalta. (Murakami, Su-Russell & Manfra 2018: 19-21.) Tutkimustulokseksi saatiin muun muassa se, että puutarha oppimisympäristönä tuki lasten itseohjautuvuuden kehitystä sekä yleisesti laaja-alaisia oppimisen alueita, joihin tässä tutkimuksessa kuuluivat kognitiivinen, motorinen, sosiaalinen, emotionaalinen ja kielen kehitys sekä ilmaisun muotojen hallitseminen ja terveystaidot. (Murakami, Su-Russell & Manfra 2018: 27-28.) Huomioimme kuitenkin, ettei yhden toteutetun tutkimuksen perusteella voida yleistää tutkimustuloksia. Tutkimusartikkelissa ei esimerkiksi mainittu mahdollisia muita vaikutuksia, mitä lasten itseohjautuvuuden ja laaja-alaisen oppimisen alueiden kehitykseen on voinut kohdistua tutkimuksen toteuttamisen aikana. Voidaan pohtia, miltä osin pelkästään puutarhalähtöinen opetus vaikutti lasten kehitykseen ja miltä osin muilla tekijöillä oli oma vaikutuksensa lapsiin.

Kaupunkiympäristössä tapahtuvasta viljelystä voidaan puhua myös kaupunkiviljelyn käsitteellä. Avaamme tässä kaupunkiviljelyn käsitettä, koska se liittyy myös osaltaan tarkastelemaamme viljelykurssiin, joka kulkikin alussa nimellä Pienet Viherpeukat - kaupunkiviljelyä päiväkodeissa. Kaupunkiviljelyn taustalla on ollut tavoite parantaa ruuan tuotantoa kaupungeissa (Kaupunkiviljely.fi n.d.). Viljelyllä voi kuitenkin myös olla vähemmän kunnianhimoisia tavoitteita ja se voi toimia pelkästään harrastuksena. Kaupunkiviljely antaa mahdollisuuden kokeilla, millaista viljely voisi olla. Kaupunkiviljelyllä voidaan

myös vaikuttaa kaupunkimaiseman viihtyvyyteen ja lisätä vehreyttä rakennetun ympäristön joukkoon. (Rautio 2013: 10-12.) Kaupunkiviljelyä lisäämällä voidaan siis muokata kaupunkiympäristöä enemmän luonnonvaraisempaan suuntaan.

Mielestämme on huomionarvoista tuoda esiin myös luontoympäristön vaikutukset lasten terveyteen. Suomessa on tutkittu kasvuympäristön vaikutuksia lasten terveyteen. Esimerkiksi Helsingin yliopiston biotieteiden laitoksen tutkimuksen mukaan luonnonläheisessä ympäristössä kasvavilla kouluikäisillä lapsilla oli tutkimuksen mukaan parempi vastustuskyky verrattuna lapsiin, jotka asuivat rakennetussa ympäristössä. Ympäristön vaikutukset näkyivät eritoten astman ja eri allergioiden puhkeamisessa. (Koljonen 2012.) Myös varhaiskasvatusikäisten terveyttä ja viherympäristön vaikutusta on viime aikoina tutkittu. Esimerkiksi hankkeessa Kohti tervettä aikuisuutta (KOTA) – päiväkodin viherpihan vaikutus lasten hyvinvointiin, todettiin, että pihan mikrobiyhteisön monipuolisuus tukee elimistön puolustusjärjestelmää. Metsänpohjamaista kasvillisuutta, eli kunntaa, sisältävän viherpihan saaneissa päiväkodeissa lasten käsivarren ihon bakteeriyhteisö monipuolistui jo ensimmäisen kuukauden aikana tavalla, joka on aiemmin yhdistetty pienempään riskiin sairastua tiettyihin immuunivälitteisiin sairauksiin. (Sinkkonen, Grönroos, Puhakka & Roslund 2018: 52-53.)

4.2 Ympäristökoulu Polun viljelykurssi ja sen tavoitteet

Ympäristökoulu Polun yhtenä tavoitteena on tarjota varhaiskasvattajille välineitä ympäristökasvatukseen. Sama tavoite on myös Pienet Viherpeukalot -kurssilla, jossa viljelytoiminta esitetään välineenä ympäristökasvatuksen toteuttamisessa. Pienet Viherpeukalot -kurssin tarkoituksena on tarjota varhaiskasvattajille riittävästi taustatietoa viljelystä, jotta varhaiskasvatuksen henkilöstö voi yhdessä lasten kanssa kokeilla viljelyä käytännössä toteuttaen samalla ympäristökasvatusta. Viljelykurssin tavoitteena on siis madaltaa kynnystä viljelyn aloittamiseen sekä tarjota keinoja toteuttaa viljelyyn liittyvää teemaa ympäristökasvatuksen näkökulmasta. Kurssin materiaalista löytyy niin viljelyohjeita kuin erilaisia teemaan liittyviä toimintoja, joista varhaiskasvattajien on mahdollista valita itselleen ja omalle lapsiryhmälleen sopivimmat tehtävät. (Kaila, Rintala & Lehtimäki 2018.)

Pienet Viherpeukalot -kurssin suunnittelu aloitettiin vuonna 2016, jolloin harjoittelija Marianne Saviaho ideoi viljelykurssin alustavan rakenteen ja muun muassa piirsi viljelykurssin hahmoja Polun työntekijöiden Anu Kailan, Elena Lehtimäen ja Elsa Rintalan ohjauksessa. Kurssilla käytettävää viljelymateriaalia testattiin vuonna 2017 yhden espoolaisen

päiväkodin kanssa. Päiväkodin ryhmät kävivät viljelemässä läheisen Kierrätyskeskuksen viljelylaatikoilla. Tämän kokeilun jälkeen koettiin, että viljelyä voidaan edistää todennäköisesti tehokkaammin kehittämällä malli, jonka avulla viljely viedään päiväkodin omaan pihaan. Kurssimateriaalia ja rakennetta muokattiin ja vuonna 2018 viljelykurssi toteutettiin laajemmin noin 30 päiväkodin kanssa. Tässä niin sanotussa pilotointivaiheessa, jota opinnäytetyössämme tarkastelemme, oli mukana 10 Espoon kaupungin ja 10 Kouvolan kaupungin päiväkotia sekä 10 yksityistä päivähoitoa tarjoavan Ankkalampi -päiväkotiketjun päivähoitoyksikköä pääkaupunkiseudulta. Lisäksi mukana oli muutama yksittäinen päiväkotiki muualta pääkaupunkiseudulta. (Kaila, Rintala & Lehtimäki 2018.)

4.2.1 Viljelykurssin sisältö ja rakenne

Pienet Viherpeukalat -kurssi on kestoltaan yhdeksän kuukauden pituinen. Kurssin pituus mahdollistaa viljelyprosessin etenemisen seuraamisen ja samalla oppimisen syventämisen. Helmikuusta lokakuuhun kestävä viljelykurssi on jaettu kuukausittain ilmestyviin materiaalipaketteihin, joissa käsitellään kuukauden teemaa erilaisten työtapojen kautta. Kuukauden teemat liittyvät ja painottuvat aina jollakin tapaa viljelyyn ja viljelyn eri vaiheisiin: helmikuu kompostilieroihin, maaliskuu siementen kylvöön ja taimen kasvun, huhtikuu kevään ja hyönteisten heräämiseen, toukokuu matoihin ja kasvuun tarvittaviin aineisiin, kesäkuu puutarhasta löytyviin ihmeisiin, heinäkuu pölyttämiseen, elokuu haisteluun ja maisteluun, syyskuu sadonkorjuuseen ja lokakuu talvehtimiseen. Kurssimateriaali itsessään on jaettu ryhmiin *tarinat, tehdään ja tutkitaan, leikitään ja lauletaan* sekä *askarrellaan ja taiteillaan*. Kuukauden teemaan tutustutaan siis tarinoin, askarrellen, viljellen, musisoiden ja erilaisten leikkien kautta. (Kaupunkiviljelyä päiväkodissa 2018.)

Viljelykurssin on ajateltu toteuttavan elämyksellistä ympäristökasvatusta. Lapset pääsevät muun muassa kokemaan itse mullan muodostumisen kompostilieroja syöttämällä, tuntemaan siementen erilaisuudet, näkemään siementen itävän kasveiksi sekä haistamaan ja maistamaan itse kasvatettua satoa. Kurssin materiaaleissa seikkailevat hahmot Kosti Kompostimato ja Marketta Mato, Terho Taimi (myöhemmin Terho Kasvi), Kiira Kimalaiskuningatar sekä Kivikeijut ja Käpykokot, jotka tuovat mielikuvituksellisuutta viljelyprosessiin ja elävöittävät kurssimateriaalia. (Kaupunkiviljelyä päiväkodissa 2018.)

4.2.2 Verkkomuotoinen toteutus

Viljelykurssi on verkkomuotoinen kurssi, jonka materiaali on saatavilla vain Kierrätyskeskuksen tarjoamassa verkkoympäristössä. Viljelykurssin toteuttaminen ei sinänsä tapahdu verkossa, mutta verkkoympäristön käyttöä vaaditaan, jotta ympäristökasvatuksen materiaalin saa itselleen Kierrätyskeskuksen verkkoympäristöstä.

Visurin (2010) mukaan verkkoympäristö on omanlaisensa oppimisympäristö, jossa oppimisen tukena käytetään tietoteknologiaa ja sen eri palveluita. Verkkoympäristö mahdollistaa sen, että sama ympäristö materiaaleineen voidaan jakaa monelle eri taholle samanaikaisesti. Samalla nämä eri tahot voivat jakaa omia oppimisen kokemuksiaan keskenään verkossa. (Visuri 2010: 23-24.) Tämä verkkoympäristön määritelmä toteutui käytännössä viljelykurssin osalta, sillä myös tämän kyseisen kurssin materiaaleissa hyödynnettiin erilaisia tietoteknologisia palveluja, kuten YouTube -videopalvelua. Viljelykurssin materiaalista saatiin monipuolisempaa hyödyntämällä verkon tarjoamia erilaisia välineitä.

Viljelykurssista voidaan puhua käsitteellä verkkokurssi, vaikka kurssin toteutus ei sinällään tapahdukaan verkossa. Montosen (2008) määritelmä verkkokurssille kuitenkin pätee osin myös Ympäristökoulu Polun viljelykurssiin. Verkkokurssin oppimisen sisällöt ja välineet ovat verkossa. Verkkokurssin materiaali tukee oppimista, mutta myös muut verkkokurssille osallistuvat tukevat ja vaikuttavat toisten osallistujien oppimiseen. (Montonen 2008: 13-14.) Myös Leppisaari ja Lehto (2005) tuovat esille verkkoympäristön tarjoamaa mahdollisuutta jakaa omaa osaamistaan ja tietotaitoaan muille verkkoympäristön jäsenille. Verkkoympäristö tarjoaa kanavan jakaa tietynlaista tietoa, joka myös saavuttaa ihmisiä, jotka tästä tiedosta voivat omassa työssään hyötyä. (Leppisaari & Luoto 2005: 128.) Tällaista oppijayhteisöä tavoiteltiin myös Ympäristökoulu Polun viljelykurssilla. Kierrätyskeskuksen verkkoympäristössä varhaiskasvattajilla oli mahdollisuus jakaa omia havaintojaan, mitä eri päiväkodeissa oltiin tehty yhdessä lasten kanssa. Esimerkiksi havainnot viljelmien kasvusta tai muista viljelyn osalta tehdyistä havainnoista pystyi jakamaan kaikkien verkkokurssille osallistuneiden päiväkotien kesken.

5 Opinnäytetyön tutkimuksellinen ote

Tarkastelemme tässä luvussa opinnäytetyömme tutkimuksellista kontekstia ja tutkimusmenetelmiä. Lisäksi avaamme opinnäytetyölle asettamamme tutkimuskysymykset. Käymme läpi myös aineiston keruun ja analysoinnin toteutumisen käytännössä.

5.1 Kohderyhmä ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tutkimuksen kohderyhmänä ovat ensisijaisesti Pienet Viherpeukalot -kurssille osallistuneet päiväkotien varhaiskasvattajat ja toissijaisesti varhaiskasvattajien ohjauksessa olleet lapset. Varhaiskasvattajat ja heidän ohjauksessaan olevat lapset ovat opinnäytetyömme tutkimuksen kohderyhmä myös siinä mielessä, että he ovat niitä, jotka hyötyvät viljelykurssin kehittämisestä.

Ympäristökoulu Polun tavoitteena on kehittää mahdollisimman toimiva kurssi, joka tuottaa konkreettista hyötyä osallistujille. Tätä arvioidaksemme ja kehittääksemme tarkastelemme työssämme Pienet Viherpeukalot -viljelykurssia suhteessa ympäristökasvatuksen teorialleihin sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteisiin varhaiskasvatuksen pedagogiselle toiminnalle. Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset muodostuvat seuraavista:

- Mitä mieltä varhaiskasvattajat olivat viljelykurssin käytännön toteutuksesta?
- Millä tavoin Pienet Viherpeukalot -kurssin sisältö vastaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainittuja varhaiskasvatukselle asetettuja tavoitteita?
 - Mitkä kurssin toiminnot ja tehtävät tukevat mitään tavoitetta?
 - Millä tavoin kurssi varhaiskasvattajien mukaan vastasi edellä mainittuihin tavoitteisiin?
- Millä tavoin Pienet Viherpeukalot -kurssi vastaa ympäristökasvatuksen teoriallejä?
- Millä tavoin Pienet Viherpeukalot -viljelykurssin materiaalia voisi kehittää teemmäme tarkastelun perusteella?

5.2 Tutkimusmenetelmät

Työmme lukeutuu osaltaan kehittämistutkimukseen, koska tavoitteena on tuottaa aineistoa, jota voidaan käyttää käsiteltävän viljelykurssin ja muiden varhaiskasvattajille suunnatun ympäristökasvatuksen kehittämisessä. Opinnäytetyömme tutkimusteoreettisesta taustasta löytyy kuitenkin pääasiassa perinteisten tutkimusotteiden, eli laadullisen ja määrällisen tutkimuksen ulottuvuuksia. Nämä molemmat tutkimusotteet eroavat kehittämistutkimuksesta siinä suhteessa, että ne ovat toteavia, kun taas kehittämistutkimuksissa pyritään asiantilojen muutokseen (Kananen 2012: 37). Työmme suorat tulokset ovat siis toteavia, eli keräämme laadullisten ja määrällisten menetelmien avulla tietoa viljelykurssin toimivuudesta varhaiskasvattajien ympäristökasvatuksen tukemisessa. Työmme viimeisessä luvussa tulemme lisäksi esittämään kehittämistutkimuksen hengen mukaan kehittämisehdotuksia kyseiselle viljelykurssille aineiston analyysiin sekä kerättyyn palautteeseen perustuen.

Aineistona käytämme itse kurssimateriaalia ja kurssin osanottajilta kerättyä palautetta. Arvioimme kurssimateriaalia pääasiassa suhteessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainittuihin tavoitteisiin, mutta huomioimme myös muut osanottajien esiin nostamat teemat. Osanottajien arvioiden ja palautteen keräämisessä käytämme määrällisiin menetelmiin lukeutuvaa sähköistä kyselyä ja laadullisiin menetelmiin lukeutuvia teema-haastatteluja. Lisäksi käytössämme on kymmeneltä Kouvolassa sijaitsevalta päiväkodilta kerätty kirjallinen palaute, jonka on koontanut paikallinen ympäristökasvattaja.

Valitsimme yhdeksi aineistonhankintamenetelmäksi sähköisen kyselylomakkeen. Kyselylomaketutkimuksessa tutkimukseen vastaaja lukee itse kysymykset ja vastaa niihin eri tavoin itsenäisesti kyselyn toteuttamistavan mukaan (Vilkkä 2015: 94). Tämä määrällinen menetelmä tuottaa yleensä kustannustehokkaasti tietoa suurelta joukolta. Koska osallistuneita päiväkoteja oli noin 30 ja halusimme tietoa mahdollisimman monelta, päädyimme käyttämään yhtenä aineistonhankintamenetelmänä sähköistä kyselyä. Kysely luotiin Metropolian E-lomakkeella, joka on kyselytutkimuksiin suunniteltu verkkolomake-ohjelma. Ympäristökoulu Polku jakoi laatimamme kyselylomakkeen linkin Pienet Viherpeukalot -kurssin hankkineille päiväkodeille. Lähetystä tehdessä paljastui, että Kouvolassa oli jo itsenäisesti kerätty palautetta eivätkä he sen takia halunneet enää osallistua tähän kyselyyn.

Halusimme varmistaa, että saisimme mahdollisimman hyvin viljelykurssin käyttäjien mielipiteet kuuluviin, joten kyselyn lisäksi valitsimme aineistonhankintamenetelmäksi myös haastattelut. Haastatteluja pidetään yleisesti menetelmänä, jolla saadaan laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkittavien ääni kuuluviin (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 161, 164.) Valitsimme käytettäväksi puolistrukturoidun teemahaastattelun. Tässä haastattelutyypissä ei ole tarkkaa runkoa, vaan haastattelu etenee joustavasti valmiiksi valittujen teemojen mukaan eikä kysymyksiä esitetä tietyssä järjestyksessä. (Vilkkä 2015: 124.) Teemahaastattelu muistuttaa hieman keskustelunomaista tilannetta, jossa haastateltavan vapaalle puheelle annetaan tilaa. Haastattelu etenee siis haastateltavan mukaan, kuitenkin niin, että ennalta määritellyt teemat käydään haastattelussa läpi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009: 55-56.) Haastatteluun valikoitui kolme päiväkotia, jotka ilmaisivat halukkuutensa osallistua haastatteluihin.

Kyselyn ja haastattelun kysymykset laadimme niin, että saisimme vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Kysymyksiä ja kysymysten asettelua pohdimme yhdessä yhteistyökumppanimme Ympäristökoulu Polun kanssa. Varhaiskasvatuksen osalta halusimme kerätä tietoa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määriteltyjen toiminnan tavoitteiden näkökulmasta. Halusimme myös kerätä tietoa Ympäristökoulu Polun tarvitsemista käytännöllisemmistä näkökulmista, eli sisällön lisäksi myös kurssin toteutustavasta ja verkkoympäristön toimivuudesta. Valittujen teemojen puitteissa pyrimme luomaan kysymykset niin, että saimme myös tutkittavien äänen ja mielipiteet kuuluviin. Tämä toteutui käytännössä luomalla sähköisen kyselyn vaihtoehtoihin mahdollisimman paljon arviointiasteikkomuotoisia vastausvaihtoehtoja ja käyttämällä myös vapaan sanan osioita ja haastatteluissa puolestaan rohkaisemalla haastateltavia tuomaan esille ajatuksiaan myös esitettyjen kysymysten ulkopuolelta. Kyselyaineisto kerättiin ajalla 19.11-7.12.2018 ja haastattelut tehtiin ajalla 3.-11.12.2018.

5.3 Aineiston analysointi

Opinnäytetyömme aineisto muodostuu siis neljästä eri osasta: viljelykurssin materiaalista, sähköisestä kyselystä, kolmesta tekemästämme teemahaastattelusta sekä Kouvolan ympäristökasvattajan tekemästä palauteyhteenvedosta. Aineiston ollessa erityyppistä, analysoimme aineistoa hieman eri tavoin.

Valitsimme haastatteluaineiston analyysimenetelmäksi teemoittelun. Teemoittelu sopii erityisesti teemahaastattelun analysointiin. Teemoittelussa tutkimusaineistosta etsitään

teemoja eli keskeisiä aiheita, jotka toistuvat aineistossa. Tutkimusaineisto järjestellään ensin eri teemojen alle niin, että aineiston kohdat, joissa toistuu jokin yhtenäinen teema, ryhmitellään yhteen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009: 105-106.) Teemojen muodostamisessa voidaan hyödyntää koodausta, jolloin tutkimusaineistoa läpi käymällä voidaan merkitä tietyt tekstikohdat esimerkiksi värikoodien mukaan. Samalla värikoodilla merkitään siis aineistosta kohdat, joissa on jokin yhtenäinen teema tai muu samankaltainen aihe tai asia. Koodien avulla aineistosta on helpompi hahmottaa toistuvat teemat. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009: 105, 80.) Tutkimusaineisto siis ryhmitellään teemojen alle ja niistä tehdään omia kokonaisuuksia. Kun aineisto on teemoiteltu, voidaan tehdä tulkintoja aineiston pohjalta ja mahdollisesti liittää tehty johtopäätökset tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009: 106.)

Haastatteluaineiston analysoimisen aloitimme litteroinnilla. Haastatteluaineisto litteroitiin keskittyen aineiston asiasisältöön. Emme siis litteroineet aineistoa sanatarkasti, vaan jätimme pois puheen täytesanoja. Tapaa litteroida aineisto määrittävät tutkimuskysymykset sekä valittu analyysimenetelmä (Ruusuvoori & Nikander 2017: 427-429). Kielen käyttö ei ole olennaista opinnäytetyössämme, joten keskityimme poimimaan puheesta keskeisimmät seikat työmme kannalta.

Haastatteluaineiston analysoinnissa teemoina toimivat laaja-alaisen osaamisen osa-alueet sekä pedagogisen toiminnan tavoitteet eli oppimisen alueet. Haastatteluaineiston litteroinnin jälkeen ryhmittelimme aineiston edellä mainittujen teemojen mukaan. Analysoimme samoilla teemoilla myös Pienet Viherpeukalat -kurssimateriaalin, jakamalla materiaalin tehtävät mainittujen teemojen mukaan. Näin pystymme löytämään yhteyksiä materiaalin ja haastateltavien vastausten välillä. Pohdimme myös, miten kurssin teemat ja mitkä eri tehtävät kuvastavat ympäristökasvatuksen eri teorialleissa esiin tuotuja asioita. Myös Kouvolan palauteyhteenvedon analysoimme näiden samojen teemojen avulla siinä määrin, miten yhteneviä teemoja löytyi yhteenvedosta. Palauteyhteenvedo ei ollut kovin laaja ja se lähinnä tuki itse keräämäämme aineistoa.

Haastatteluaineiston lisäksi myös kyselyn tulokset analysoitiin laadullisena aineistona, koska kyselyyn vastanneiden lukumäärä jäi niin alhaiseksi. Kyselyn tulosten analysointia ohjasi kyselyyn luotu kysymystenasettelu, jossa teemoiksi nousivat kurssin käytännön toteutus ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteista oppimisen alueet.

6 Opinnäytetyön tulokset

Tässä luvussa raportoimme aineistosta analysoimamme tulokset. Jaottelemme tulokset työmme tutkimuskysymysten mukaan. Kerromme ensin yleistietoa kyselyn vastaajista ja haastatteluihin osallistuneista henkilöistä sekä heidän kokemuksistaan kurssin rakenteesta ja verkkomuotoisesta toteutuksesta. Tämän jälkeen kuvaamme tuloksia suhteessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pedagogisiin tavoitteisiin ja laaja-alaisen osaamisen osa-alueisiin, joiden yhteydessä tulevat esiin myös ympäristökasvatuksen teoriamallit. Täydennämme tulosten raportointia haastatteluaineistosta nostetuilla lainauksilla. Haastateltavista käytämme nimikkeitä LTO sekä LH1, LH2 ja LH3. LTO viittaa lastentarhanopettajaan ja LH lastenhoitajaan. Numero nimikkeen perässä määrittää, mistä haastattelusta lainaus on peräisin.

6.1 Yleistietoa vastaajista ja palaute viljelykurssin käytännön toteutuksesta

Kysely lähetettiin yhteensä 20 eri päiväkotiin ja vastauksia saatiin viisi kappaletta, jokainen eri päiväkodista. Kyselyn taustakysymyksissä selvitimme vastaajien työnimikkeen ja työkokemuksen sekä sen, miten laajasti Pienet Viherpeukalot -kurssin materiaalia käytettiin päiväkodeissa. Viidestä vastaajasta yksi oli lastentarhanopettaja ja muut lastenhoitajia. Neljä vastaajaa viidestä oli työskennellyt yli 10 vuotta päiväkodissa. Kolmessa päiväkodissa viidestä oli 3-5 lapsiryhmää, loppuissa 6-8 ryhmää. Kaikissa vastanneissa päiväkodeissa käytettiin viljelykurssin materiaalia, vaihdellen päiväkotien koon mukaan materiaalia käytettiin yhdestä lapsiryhmästä viiteen eri lapsiryhmään. Yhdessä päiväkodissa viidestä kurssimateriaalia käytettiin kaiken ikäisten lasten kanssa, alle 3-vuotiaista eskareihin. Neljä päiväkotia viidestä hyödynsi materiaalia pelkästään yli 3-vuotiaiden ja siitä vanhempien kanssa.

Kyselyn lisäksi teimme kolme haastattelua, joista kahdessa haastattelussa haastateltava oli lastenhoitaja ja yhdessä haastattelussa lastenhoitaja sekä lastentarhanopettaja. Haastattelun taustakysymyksissä halusimme selvittää, miksi päiväkotia oli lähtenyt mukaan viljelykurssiin. Kaikki haastateltavat kertoivat syyksi kiinnostuksen kurssia kohtaan lähteneen päiväkodin esimiesten puolelta.

Kyselyssä tuli esiin, että päiväkodit eivät hyödyntäneet kaikkien yhdeksän kuukauden kurssimateriaalia, vaan yleisesti käytössä olivat 5-6 kuukauden materiaalipaketit. Myös

haastatteluissa ilmeni sama eli kukaan ei ollut käyttänyt kaikkea materiaalia, ja esimerkiksi kesäkuun materiaali oli jäänyt yhdeltä haastateltavista huomaamatta. Haastattelussa vastaajat kertoivat olleensa kuitenkin tyytyväisiä viljelykurssin kestoon sekä kurssin ajankohtaan, esimerkiksi ryhmän jäsenten mahdollisesti vaihtuessa kesken viljelykurssin ei katsottu haittaavan.

Kyselyssä selvitimme, miten viljelykurssin eri teemoihin jaoteltuja materiaalityyppejä, *tarinat*, joka sisältää pitkän ja lyhyen version tarinasta, *tehdään ja tutkitaan*, *leikitään ja lauletaan* sekä *askarrellaan ja taiteillaan*, oli hyödynnetty päiväkodeissa. Askarrellaan ja taiteillaan -osio oli ainut, jota kaikki vastanneet päiväkodit hyödynsivät ainakin jossain määrin. Tämä materiaalityyppi koettiin jokseenkin tai täysin hyödylliseksi. Myös pitkää versiota tarinasta pidettiin hyödyllisenä. Analyysimme mukaan kurssimateriaalin sadut on luotu hyödyntäen viidennen dimension mallia, jonka avulla voidaan toteuttaa niin sanottua elämyksellistä oppimista (Kerola 2001). Viidennen dimension mallin tarkoituksena on hyödyntää mielikuvitusta opetuksessa luomalla draaman avulla leikkimielinen oppimisympäristö. Mallissa kehitetään jokin kuvitteellinen hahmo, joka johdattaa lapset oppimaan uutta. Yhdessä hahmon kanssa lapset pääsevät oppimistehtävien pariin leikin ja mielikuvituksen kautta. (Hakkarainen 2002: 80-81.) Kaikkia materiaalityyppejä hyödynnettiin kuitenkin jossain vastanneissa päiväkodeissa, eikä mikään materiaalityyppi jäänyt siis kokonaan käyttämättömäksi.

Halusimme myös selvittää, oliko itse viljelyyn liittyvää tietoa riittävästi kurssimateriaalissa. Kyselyyn vastanneet päiväkodit kokivat saaneensa viljelyyn liittyvää tietoa sopivasti. Haastatteluissa yksi haastateltavista toi esiin näkökulman, että viljelyyn liittyvää tietoa hyödyttää eniten niitä viljelykurssin osallistujia, joilla ei entuudestaan ole tietoutta viljelystä.

Kyselyyn vastanneet päiväkodit kokivat viljelykurssin olleen verkkoympäristönä helppo käyttää. Kouvolan palauteyhteenvedossa taas osa jäi kaipaamaan lisäohjeistusta verkkoympäristön käyttöön. Eräs haastateltava toivoi materiaalin olevan mieluummin paperisena kuin verkkomuotoisena. Pienet Viherpeukalot -kurssille oli myös luotu kurssiin liittyvät ja lisää tietoa sekä tukea antavat sivustot Facebookiin ja Pinterestiin. Osa vastanneista päiväkodeista käytti Facebookin viljelykurssin sivustoa ja he kokivat sivuston hyödylliseksi. Myös Pinterestiä hyödynsi vain osa vastaajista. Haastattelut antoivat saman-

tapaista informaatiota viljelykurssin oheissivustojen hyödyntämisestä. Eräs haastateltavista totesi, ettei sivustojen käyttöä koettu tarpeelliseksi eikä käytettävissä olevat resurssitkaan tukeneet tätä.

Kyselyyn vastanneet ilmoittivat, että kurssimateriaalia aiotaan hyödyntää uudestaan hyvin todennäköisesti ja viljelykurssia suositellaan kollegoille. Haastatellut varhaiskasvattajat olivat tyytyväisiä viljelykurssiin ja kertoivat aikovansa jatkaa viljelytoimintaa sekä hyödyntää kurssimateriaalia jatkossakin. Kouvolan palauteyhteenvedossa suurin osa päiväkodeista aikoi myös jatkaa viljelyä päiväkodissa.

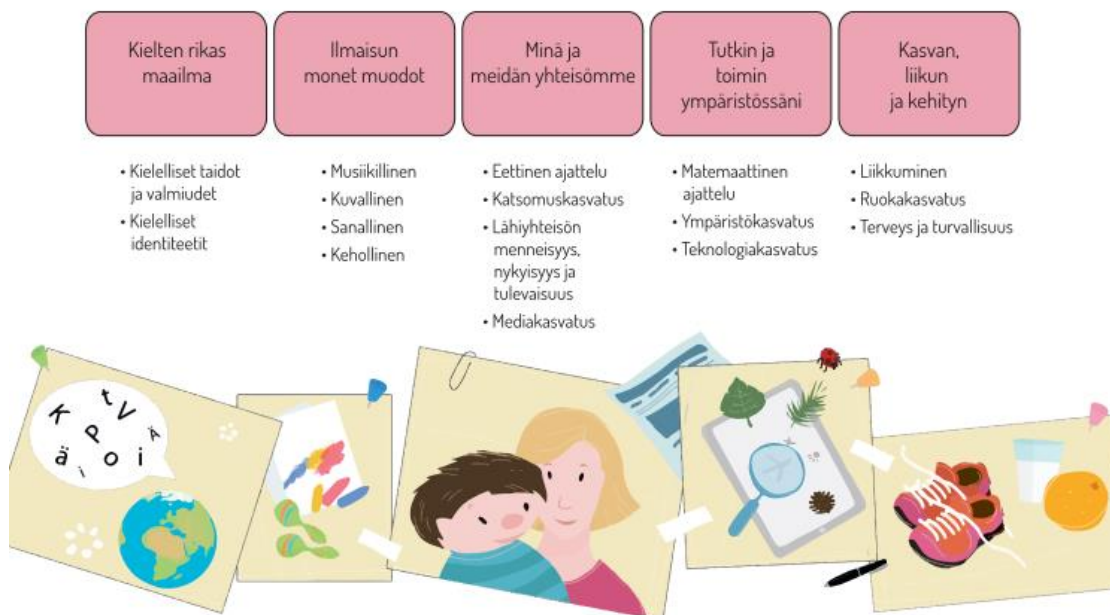
6.2 Varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet ja niiden toteutuminen Pienet Viherpeukalot -kurssilla

Kyselyn ja haastattelun painotus oli Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteissa ja niiden toteutumisessa Pienet Viherpeukalot -kurssilla. Kyselyssä painotimme oppimisen alueiden eli pedagogisen toiminnan tavoitteiden toteutumista ja haastattelussa puolestaan toimme esiin laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden toteutumisen. Oppimisen alueet ja laaja-alaisen osaamisen osa-alueet linkittyvät luonnollisesti vahvasti toisiinsa, mutta rakenteeltaan selkeän analyysin takia käsittelemme niitä tässä erillisinä teemoina.

6.2.1 Pedagogisen toiminnan tavoitteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan tavoitteet jaetaan viiteen oppimisen alueeseen: *kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni ja kasvan, liikun ja kehityn* (Opetushallitus 2016: 39). Nostimme esiin nämä oppimisen alueet erityisesti sähköisessä kyselyssä tavoitteenamme selvittää, miten viljelykurssi tuki näitä pedagogisen toiminnan tavoitteita.

Oppimisen alueet

Kuvio 3. Oppimisen alueet (Opetushallitus n.d.).

Kielten rikas maailma - oppimisen aluetta tukee muun muassa kaikenlainen kielellä leikkely, nimeäminen ja kuvaavien sanojen käyttäminen sekä lorujen ja laululeikkien käyttö (Opetushallitus 2016: 40-41.) Tähän oppimisen alueeseen vastaa analyysimme mukaan viljelykurssin tarinoiden ja tehtävien mukanaan tuoma puutarhaan ja luontoon liittyvän sanavaraston laajentuminen, joiden oppimista osaltaan tehostaa niiden käyttäminen toiminnallisten viljelyyn liittyvien tehtävien ohessa. Kielellä leikkelyyn voidaan lukea myös Oma kasvinimi? -tehtävä, jossa keksitään jokaiselle etunimen ensimmäisellä kirjaimella alkava kasvinimi. Analyysimme perusteella viljelykurssin materiaalissa on useita loruja ja laululeikkejä sisältäviä tehtäviä, joista osa tarjoaa myös kielellisesti rikasta ja uutta sanastoa, kuten Ympäristökoulu Polun itse laatimat Hei lierot ja Kiira Kimalaiskuningatar -laulut.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa nostetaan tässä kohtaa esille myös kiireettömän keskustelun, lukemisen sekä tarinoiden kerronnan tärkeys, sillä nämä tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä (Opetushallitus 2016: 40-41). Tähän tavoitteeseen vastaavat analyysimme perusteella Pienet Viherpeukalat -kurssimateriaalin erilaiset kuukausittaiset teemaan

johdattelevat tarinat, joissa seikkailee aiheeseen liittyvät eläinhahmot. Tarinoista on laadittu kaksi versiota, lyhyempi yksinkertaisempaa kieltä sisältävä sekä hiukan pidempi ja monipuolisempaa kieltä tarjoava versio. Haastatteluissa ilmeni, että keskustelu kasvat-
tajien ja lasten välillä oli vahvasti läsnä viljelyprosessissa ja sen eri vaiheissa. Tämä voi-
daan yhdistää kielen kehityksen tukemiseen ja näin myös tämän oppimisen alueen to-
teutumiseen.

Sähköiseen kyselyyn vastanneet kokivat kurssimateriaalin tukeneen kielellisiä valmiuk-
sia ja taitoja sekä vuorovaikutusta hyvin. Haastatteluissa kasvattajat toivat esiin myös
viljelyprosessin eri toimintojen yhteydessä tapahtunutta erilaisten käsitteiden ja viljelyyn
liittyvien vaiheiden tutkimista:

“Kyllähän me lasten kanssa katottiin yhdessä, että tämä on mato ja mitä eroa täl-
laisella kastemadolla ja lierolla ja se tiedonhaku erilaisista välineistä ja se keskus-
telu lasten kanssa niinku siitä ja pohdittiin sitten, miten kukat kasvaa ja mitä tapah-
tuu ku laitetaan se pienen pieni siemen kasvamaan -- “ (LH3)

Ilmaisun monet muodot -alueen pedagogisilla toimilla on tavoitteena tukea lasten musiik-
killisen, kuvallisen sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä eri taiteen-
aloihin ja kulttuuriperintöön tutustumista (Opetushallitus 2016: 41-42). Pienet Viher-
peukalot -kurssin sisällöistä voi erottaa joillakin tavoilla kaikkia ilmaisun muotoja tukevaa
toimintaa. Materiaalista löytyy myös eri ilmaisun muotoja yhdistelevää toimintaa, kuten
laululeikkejä, jotka yhdistävät musiikillisen ja kehollisen ilmaisun.

Musiikillisessa ilmaisussa lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympä-
ristön havainnointiin eli lasten kanssa esimerkiksi lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilai-
sia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan (Opetushallitus 2016:
42). Musiikillista ilmaisua kurssimateriaalissa tukevat laulut ja laululeikit, kuten Kiira Ki-
malaiskuningatar -laulu, johon on yhdistetty kimalaishelistimien askartelu, sekä Kivikeiju-
jen herätys -laululeikki, jossa yhdistetään yhteislaulu, soittimilla soittaminen ja piiloleikki.
Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan lapsia tulee myös rohkaista käyttä-
mään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimer-
kiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien (Opetushallitus 2016: 42). Suoraan tällai-
sia erityisesti lasten omia ajatuksia ja toimintaa rohkaisevia tehtäviä analyysimme mu-
kaan materiaalissa oli vähäisesti. Haastatteluissa tuli ilmi, että materiaalissa tarjottuja
musiikillisia tehtäviä oli käytetty vain hyvin vähän tai ei ollenkaan.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on luoda ja vahvistaa lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla tulee olla mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Tämä näkyy käytännössä niin, että lapset saavat kokeilla erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. (Opetushallitus 2016: 42-43.) Kurssimateriaalissa tämänkaltaista kuvallista ilmaisua tukevat analyysimme perusteella seuraavat tehtävät: Kasvien värityskuvat, Piirretään madot ja Piirretään kartta matojen käytävistä, Unelmapuutarhan suunnittelu, Vesimaalaus, Kesä talteen - puutarha kehyksissä, Kesä talteen - kasvipainantaa, Animaatio iPadeilla Puppet pals -sovelluksen avulla ja Laitetaan kivikeijut ja käpykokot talviunille. Edellä mainituissa tehtävissä käytetään vaihdellen erilaisia työtapoja, kuten piirtämistä, värittämistä, leikekuvia lehdistä, rakentelua, kasvipainantaa sekä mediaesityksen tekemistä.

Musiikillisen ja kuvallisen ilmaisun lisäksi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan, että lapsia tulee rohkaista myös sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin (Opetushallitus 2016: 43). Viljelykurssin materiaaliin sisältyy analyysimme mukaan jonkin verran myös kehollisen ilmaisun tukevaa toimintaa. Esimerkiksi Omenapuu-jumppa yhdistää tarinan eli sanallisen ilmaisun ja kehollisen ilmaisun tarinan vaiheiden mukaan. Kehollista ilmaisua tukee myös Kimalaistanssi, jossa toteutetaan laadukkaan taustamusiikin kanssa tanssillista kehollista ilmaisua eläytymällä kukissa lenteleviksi kimalaisiksi.

Sähköiseen kyselyyn vastanneet kokivat kurssimateriaalin tukeneen *Ilmaisun monet muodot*- oppimisen aluetta hyvin. Haastatteluissa puolestaan tuli esiin, että ilmaisun muotoja tukevaa materiaalia hyödynnettiin vaihdellen. Osa koki valmiiden laulujen ja leikkien helpottaneen varhaiskasvattajien työtä, osa taas kertoi hyödyntäneensä tuttuja lauluja ja leikkejä kasvattajien omasta materiaalista, jolloin viljelykurssin materiaali jäi hyödyntämättä. Haastateltavat eivät olleet käyttäneet Puppet pals -animaatiota.

Minä ja meidän yhteisömme oppimisen alueeseen sisältyy *eettinen ajattelu, katsomuskasvatus, lähiyhteisön menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus* sekä *mediakasvatus*. Eräs haastateltava toi esiin, miten eettisen ajattelun näkökulma yhdistyi konkreettisesti kestävään kehitykseen.

“ -- Me koettiin se tosi arvokkaaks projektiks tän kestävän kehityksen näkökulman vuoks myös, et se millä tavalla tosiaan se, että me huolehditaan meidän ympäristöstä ja me huolehditaan meidän maasta ja me huolehditaan meidän kasveista ni pidetään huolta ja toimitaan myös yhteisönä niin, että me saadaan vanhemmat myös mukaan tähän ja lapset oli kans tosi omistautuneita tälle projektille ni se oli jotenkin tosi ihanaa huomata --” (LH3)

Kyselyn osalta vastaajat kokivat kurssimateriaalin tukeneen *eettistä ajattelua* hyvin. Haastatteluissa ei suoraan tullut esille eettisen ajattelun toteutuminen kurssin puitteissa. Kurssimateriaalin analyysissä emme löytäneet suoraan eettiseen ajatteluun tai katso-muskasvatukseen liittyviä tehtäviä, mutta kuukausittaisissa saduissa käsitellään kuitenkin osaksi eettiseen ajatteluun yhdistettäviä teemoja, kuten erilaisuutta ja sen hyväksymistä.

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen esimerkiksi tarkastelemalla lasten kasvu ympäristöjen moninaisuutta ja luomalla mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. (Opetushallitus 2016: 44.) Tähän osa-alueeseen liittyviä tehtäviä ei analyysimme perusteella löydy viljelykurssin materiaalista, mutta siitä huolimatta kyselyn vastauksissa materiaalin koettiin tukeneen hyvin tätä osaluuetta. Haastatteluissa ei suoraan löytynyt mainintoja tähän oppimisen alueen osaan, mutta kestävä elämäntapa nousi esiin haastatteluista ja tämä voitaisiin yhdistää hyvän tulevaisuuden rakentamiseen.

“No ehkä kestävä elämäntapa, me otettiin samassa sitten kierrätystä ja semmosta teemaa -- että se nyt ainakin toteutuu siinä.” (LTO)

Mediakasvatuksen tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. (Opetushallitus 2016: 44.) Tähän osa-alueeseen liittyvät analyysimme perusteella tehtävä Animaatio iPadeilla sekä Kesä talteen - Puutarha kehyksissä, jos valitut kohteet kuvataan. Lisäksi Pienet Viherpeukalot -kurssilta löytyy myös videomuotoista materiaalia, esimerkiksi Peruna matkalla -video, YouTube-videopalvelusta. Kurssin puitteissa voidaan siis tutustua erilaiseen materiaaliin, mitä verkosta löytyy. Kyselyyn vastanneet kokivat materiaalin tukeneen hyvin mediakasvatusta. Haastatteluissa mediakasvatuksen toteutuminen näkyi vaihtelevasti. Mediakasvatukseen luokittelemiamme tehtäviä ei oltu käytetty. Haastateltavat kertoivat kuitenkin käyttäneensä tietokoneita ja tabletteja tiedonhakuun viljelyprosessin eri vaiheisiin liittyen, vaikka tähän ei materiaalissa ollut tehtävää.

Tutkin ja toimin ympäristössäni oppimisen alueeseen sisältyy matemaattinen ajattelu, ympäristökasvatus ja teknologiakasvatus. Tämän alueen kokonaisuus oli kyselyn vastauksissa vahvimmin esiin noussut alue. Kurssimateriaalin koettiin tukeneen tätä aluetta hyvin tai erinomaisesti. Haastatteluissa kyseisen oppimisen alueen sisällöt näkyivät vaihdellen.

Matemaattisessa ajattelussa lapsia tulee ohjata kiinnittämään huomiota esimerkiksi päivittäisissä tilanteissa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan sekä innostaa heitä pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan (Opetushallitus 2016: 44-45). Matemaattista ajattelua on myös vertailu, jota ainakin haastattelun mukaan tehtiin lasten kanssa viljelyprosessin yhteydessä.

“Me katottiinkin, kun ne (kompostilierot) on niin paljon pienempiä, kun kastemadot on niin kamalan suuria, tavallaan siinä on sellaista vertailua ja et lapset yhtäkkiä oivaltaa hyvin, kun vaan antaa niille aikaa ja materiaalia.” (LH3)

Analyysimme mukaan matemaattiseen ajatteluun kannustetaan muun muassa Puutarhan piilokuva- tehtävässä, jossa täytyy etsiä ja laskea kuvasta asioita, kasvien kuvilla tapahtuvassa Kim-leikissä sekä Puutarhabingossa, joissa toteutuu säännönmukaisuus ja vertailu. Haastatteluissa kukaan ei maininnut käyttäneensä näitä tehtäviä.

Ympäristökasvatus jaetaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa Palmerin mallissa mainittuihin osa-alueisiin, eli oppimiseen ympäristössä, oppimiseen ympäristöstä sekä toimimiseen ympäristön puolesta (Opetushallitus 2016: 45). Näistä osa-alueista oppiminen ympäristössä korostuu viljelyn tarjotessa osa-alueeseen luettavia konkreettisia kokemuksia ja toimintaa ympäristössä toimimisesta. Haastatteluissa nousikin useamman kerran esiin kokemukset viljelylaatikoiden parissa toimimisesta. Viljelykurssilla ei lähdetä lisäämään laajemmin muun lähiympäristön tuntemusta, mutta tarina Madot mullan alla sekä ulkona tehtävät aistiharjoitteet ja Kivikeijut talviuunille-tehtävä kannustavat lähtemään lähiluontoon.

Varhaiskasvatuksessa tulee opetella ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä ja harjoitella eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamista. Myös luonnon ilmiöitä tulee havainnoida eri aistein eri vuodenaikoina ja niistä tulee keskustella sekä niitä tulee tutkia. (Opetushallitus 2016: 45.) Tämä kuvaa Palmerin mallin osa-aluetta oppiminen ympäristöstä. Ympäristöstä opitaan muun muassa kurssimateriaalin tarinoiden kautta, jotka opettavat tarinan yhteydessä muun muassa vuodenaikojen vaihtelun vaikutuksista luontoon ja luonnon

ilmiöihin sekä eri kasvi- ja hyönteislajeista. Aistimuksiin liittyviä tehtäviä, jotka opettavat samalla ympäristössä, ovat Kuiskauskuja, Aistikävely paljain varpain, Tuoksubaari, Aistikävely ja Tunnustelupussi. Luonnonilmiöiden havainnointia tehdään myös tehtävässä Sään seuranta, kirjaamalla havaittu sää ylös. Itse viljelyprosessi tukee yleisesti ympäristöstä oppimista. Viljelykortti-tehtävän avulla opitaan erityisesti eri kasvilajeista valittaessa kasvatettavia kasveja ja seuraamalla niiden kasvua. Haastatteluissa tuli esiin erityisesti kasvilajeista ja viljelyn vaiheista oppiminen sekä matojen elinoloihin tutustuminen. Selkeästi Palmerin mallin ympäristön puolesta toimimisen osa-alueeseen liitettäviä tehtäviä emme analyysissämme löytäneet.

Palmerin puumallissa esiteltyjen kolmen ulottuvuuden lisäksi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ympäristökasvatuksen kohdalla muistutetaan, että lapsille tulee myös näyttää, että luonto voi olla myös esteettisen kokemisen ja rauhoittumisen paikka (Opetushallitus 2016: 45). Esteettinen kokemus, ihailu ja kauneuden kokemus, on teoriamaalissa liitetty osaksi laajennettua Palmerin mallia (Parikka-Nihti & Suomela 2014: 23, 27). Esteettiseen kokemiseen kannustetaan tehtävässä Puutarha kehyksissä. Luonnossa rauhoittumiseen ei materiaalissa analyysimme perusteella ole tehtäviä.

Tutkin ja toimin ympäristössäni oppimisen alueeseen kuuluu myös *teknologiakasvatus*. Lapsia tulee tukea ympäristön teknologian havainnoimisessa ja omien luovien ratkaisujen keksimisessä. Lisäksi lapsia tulee rohkaista esittämään kysymyksiä ja etsimään niihin sitten yhdessä vastauksia sekä tekemään päätelmiä. (Opetushallitus 2016: 45.) Viljelykurssin materiaalissa ei ole suoraan teknologiaan liittyviä tehtäviä. Säänseurantatehtävässä toki seurataan lämpömittarista lämpötilaa, mutta asiaa ei korosteta teknologisessa mielessä.

Kasvan, liikun ja kehityn alueeseen kuuluvat *liikkuminen, ruokakasvatus* sekä *terveys ja turvallisuus*. Liikkumiseen kuuluu monipuolisuus ja liikkumisen ilo. On tärkeää tarjota lapsille erilaisia liikunnan muotoja liikunnallisista leikeistä retkeilyyn ja ohjattuihin liikuntatuokioihin. Myös ulkona vietetty aika korostuu tässä liikkumisen osuudessa. (Opetushallitus 2016: 46.) Haastatteluissa nousi esiin, että viljelytoiminnan avulla ulkona vietetty aika sai uutta merkitystä ja viljelytoiminta innosti sekä motivoi lapsia ulos viljelmiä hoitamaan. Liikkuminen toteutuu Pienet Viherpeukalot -kurssin leikkien kautta, joissa liikunta on vahvasti mukana. Näitä tehtäviä ovat muun muassa Kimalaistanssi, Omenapuumppu ja Salaattileikki. Kyselyn vastauksissa kurssimateriaalin koettiin tukeneen hyvin lasten liikkumista. Haastatteluissa puolestaan liikkumisen näkökulma ei tullut esille.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan ruokakasvatuksessa tulee hyödyntää eri aistien käyttämistä sekä tutkivaa lähestymistapa ruokiin, niiden alkuperään, ulkoonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruokasanaston kehittymistä tulee tukea ruoasta keskustelemalla sekä käyttämällä ruokaan liittyviä tarinoita ja lauluja. (Opetushallitus 2016: 46-47.) Ruokakasvatus korostuu Pienet Viherpeukalat -kurssissa viljellessä syötäviä kasveja. Haistellaan ja maistellaan -teeman tehtävässä lapset pääsevät sekä haistamaan että maistamaan erilaisia yrttejä. Tässä tehtävässä korostuu erityisesti ruokakasvatus, kun tutkitaan ja tutustutaan uusiin syötäviin. Itse oman ruuan viljely tukee osaltaan ruokakasvatusta. Haastatteluissa tuli esiin se, miten nimenomaan itse viljeleminen tuki lasten ruokakasvatusta lisäämällä rohkeutta maistella uusia makuja.

“ -- Opittiin maistamaan niitä, esimerkiksi retiisi oli monelle uus tuttavuus, kun itse kasvatettiin ja hoidettiin ni maisteltiin kuiteski, vaikka ei kaikki tykänneetkään -- ” (LH1)

“Sitten me pidettiin vielä sadonkorjuujuhlat erikseen, että lapset toi kotoota erilaisia kasviksia ja niitä sitten lapset sai yhdessä kuoria ja pilkkoa ja maistella ja siinä oli ihana huomata, miten siitä maistamisesta oli tullut todella sellainen rohkeuden asia -- että varmasti tällä projektilla on ollut vaikutusta siihen uskallukseen, että tää on tosi hieno juttu kun mä pystyn syömään nyt nää ihan kaikki tästä ja tykkään näistä, se oli tosi kiva.” (LH1)

Kyselyyn vastanneet kokivat materiaalin tukeneen myös ruokakasvatusta hyvin. Haastatteluissa korostuivat myös samanlaiset kokemukset ruokakasvatuksen osalta. *Terveys* ja *turvallisuus* toteutuvat viljelykurssin toiminnoissa liikkumisen ja ruokakasvatuksen kautta. Haastatteluaineistossa terveellisyys liitettiin ruokakasvatukseen ja turvallisuus puolestaan korostui viljelyprosessin vaiheissa.

6.2.2 Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa varhaiskasvatuksen tavoitteet jaetaan viiteen laaja-alaisen osaamisen osa-alueeseen: ajattelu ja oppiminen; kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu; itsestä huolehtiminen ja arjen taidot; monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen (Opetushallitus 2016: 22). Nostimme haastatteluissa esiin nämä laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tavoitteenamme selvittää, miten viljelykurssi tuki varhaiskasvatuksen laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueita.

Kuvio 4. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet (Opetushallitus n.d.).

Ajattelun ja oppimisen osa-alueella Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan lapsille tulee antaa tilaa muun muassa ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle (Opetushallitus 2016: 22). Tämä laaja-alaisen osaamisen osa-alue tulee analysimme perusteella vahvasti esiin Pienet Viherpeukalot -kurssin viljelyyn liittyvissä perustehtävissä, joissa seurataan siementen kasvua kylvöstä syötäväksi kasvikseksi. Tämä tuli ilmi myös haastatteluissa varhaiskasvattajien maininnoissa:

“(Materiaali) tukee (ajattelun ja oppimisen aluetta) tosi vahvasti, että siinäkin kuitenkin se on yhtä oivaltamista kun sä kasvatat jotain ja huomaat mitä siitä tulee ja oppimisen ilohan siinä on koko ajan läsnä.” (LTO)

“Sehän edustaa just ajattelua ja oppimista, kun lähetään miettimään et mitä ja miten kasvatetaan sitä ruokaa, mihin sitä laitetaan, miten sitä pitää hoitaa.” (LH3)

Haastatteluissa eräs lastenhoitaja kertoi, kuinka he olivat myös dokumentoineet kasvu-prosessia kuvaamalla viljelyn eri vaiheita siemenestä taimeksi ja taimista satoon asti.

“Meille tuli aivan älyttömän hieno sato niin sit me katottiin, että mistä se on lähteny. (kasvu).” (LH2)

Myös kompostimatojen elämän seuraaminen, ruokinnasta mullan syntyymiseen, palvelee samoja tavoitteita. Matojen elämän ihmettely ja tutkiminen mainittiin usein myös haastatteluissa.

“Mäkin toin tänne niitä lieroja ja siitähän se ilo alkoi. Kun tuota niitä ruokittiin ja tutkittiin suurennuslasilla ja muuta ja sit me laitettiin kompostiin ne ja sehän oli niinku hyvä jatkumo ja että sitä lierojen hankintaa ei olisi tullu edes mieleenkään, jos ei olisi siis ollu sillo siellä kurssilla.” (LH2)

Ajattelun ja oppimisen tavoitteiden mukaan varhaiskasvattajien tulee tukea iän ja kehityksen mukaan lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä (Opetushallitus 2016: 22). Taitoihin jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä sekä sen ilmiöitä liittyvät analyysimme mukaan muun muassa kuukausiteemaiset tarinat, joista on laadittu eri kehitystasoille soveltuva lyhyempi selkeä versio sekä pidempi hiukan vaativampi tarina. Myös viljelymateriaalin kuvakortit eri kasviksista sekä säänsurantaan suunniteltu toimintatehtävä lomakkeineen liittyvät edellä mainittuihin taitoihin. Vertailua ja jaottelua esimerkiksi kuumaan ja kylmään ilmaan käytetään muun muassa helmikuun kuukausiteemaisen tarinan keskustelutehtävässä, jossa pohditaan kastematojen ja kompostilierojen eroja sekä elinolosuhteita ja ilman lämpötilan vaikutuksia siihen.

“Lapset alkaa miettiä niitä kastematoja ja lieroja ja miksei niitä voi laittaa suoraan vaan sinne maahan, vaan ne tarvii lämpimät olosuhteet nää kompostilierot ja me katottiinkin, kun ne on niin paljon pienempiä, kun kastemadot on niin kamalan suuria, tavallaan siinä on sellaista vertailua ja et lapset yhtäkkiä oivaltaa hyvin, kun vaan antaa niille aikaa ja materiaalia.” (LH3)

Ajattelun ja oppimisen alueella tavoitteena on myös tarjota lapsille mahdollisuuksia käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan (Opetushallitus 2016: 22). Mielikuvitusta ja luovuutta käsitellään kurssimateriaalissa erityisesti Kivikeijut ja käpykokot -tarinan kautta, johon liittyy myös tehtävät valmistaa kesällä itse näitä lasten mielikuvituksesta syntyviä puutarhaolentoja ja talvella valmistella niille talvipesät. Mielikuvitusta kannustetaan käyttämään myös maaliskuun tehtävässä, jossa suunnitellaan Unelmapuutarha. Yleisesti viljelykursin tarinat ja niissä seikkailevat hahmot perustuvat mielikuvituksen käyttöön. Haastatteluissa tuli esiin myös se, miten viljelyprosessi itsessään ruokki lasten mielikuvitusta ja viljelyteeman ympärille rakentui mielikuvituksellisesti rikas konteksti.

Varhaiskasvatuksessa on tavoitteena myös kannustaa lapsia sinnikkyuteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa (Opetushallitus 2016: 22). Viljelytoimintaan liittyy myös aina onnistumisia ja epäonnistumisia, joskus kasvit kukoistavat ja joskus lakastuvat, kuten eräs haastateltava kertoi:

“Et sit valitettavasti herneille kävi niin, kun oli niin kuivaa, et ne meni, mutta tästä opittiin, että aina ei tuota satoa ja sit seuraavalla kerralla uudestaan.” (LH1)

Kuitenkaan mitään selvästi tähän osioon liittyviä tehtäviä viljelykurssin materiaalista ei löydy.

Kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun osa-alueella varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisu-taitojaan. Kasvattajien tulee rohkaista lapsia tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin ja lapsia tulee tukea kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. (Opetushallitus 2016: 22-23.) Viljelymateriaalissa ei analysimme perusteella suoraan käsitellä eri kieliä ja kulttuureita. Haastateltavat eivät myöskään osanneet suoraan nimetä kulttuuri-identiteettiin liittyviä tehtäviä. Kurssimateriaalissa kuitenkin kannustetaan järjestämään sadonkorjuujuhlat, tarjoamalla ideoita, mitä asioita juhliin voisi sisällyttää. Tämänkaltainen ruokakulttuuriin tutustuminen lukeutuu Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa kulttuurisen osaamisen alueeseen (Opetushallitus 2016: 22-23). Haastateltavat kertoivatkin pitäneensä sadonkorjuujuhlat, joissa maisteltiin eri kasviksia. Esimerkiksi eräs haastatelluista kertoi näin:

“Me ollaan vietetty täällä sellaista sadonkorjuuviikkoa muutenkin, ni tää tavallaan meni hyvin sen kanssa yhteen, että saatiin sitten oma sato siihen sadonkorjuuviikkoon -- se tuo konkreettisuutta siihen, yleensä mekin on haettu vain kaupasta, ni nyt päästiin puhumaan miten ne on sinne kauppaan tullut ja missä niitä on kasvatettu, niin nytku meillä on oma maa ni lapset näkee miten se tapahtuu se viljelyprosessi.” (LH3)

Vuorovaikutustaitoihin liittyviä toimintoja tuli haastatteluissa esiin runsaasti. Myös yhteistoiminta ja neuvottelemisen lasten ja aikuisten välillä mainittiin useaan kertaan haastatteluissa.

“Neuvottelua, just siinä kun oli ne kivat kasvikortit, mitä sitten sai mukaankin sieltä ja tavallaan käytiin läpi niitä ja mietittiin että mitä halutaan sitten näistä (kasvattaa), et siinä sit päästiin tällasia tilanteita ratkaisemaan, että mitä jätetään, aika yksmiehisiä kyllä siinä oltiin, että siinä kohtaa päästiin sitä yhteistyötä.” (LH1)

“Niin se vuoron odottaminen, että kun kastelukannuja ei ole paljon, nii kuka saa ensin ja kuinka odotetaan omaa vuoroa. Niitä me kyllä jouduttiin aika paljon harjoittelemaan.” (LH2)

“Lähetettiin miettimään mitä istutetaan, niin lasten kanssa yhdessä mietittiin niitä ja sit päädyttiin, salaattia ja kurkkua ja orvokeita, ruohosipulia.” (LH3)

Haastateltujen maininnoista huolimatta viljelykurssin materiaalissa ei suoraan tarjota paljoakaan vuorovaikutustehtäviä. Oma kasvinimi -tehtävää voidaan pitää vuorovaikutustaitoja harjoittavana tehtävänä; kyseessä on eräänlainen tutustumisleikki, jossa jokainen keksii itselleen kasvinimen, joka alkaa samalla alkukirjaimella kuin oma nimi ja sen jälkeen esittelee sen muille liikkeen avulla, jonka muut toistavat. Yhteistoimintaan, jossa kasvattajien omien taitojen mukaan voidaan harjoitella vuorovaikutustaitoja, annetaan kuitenkin tehtäviä. Näitä ovat muun muassa yhteisleikit, kuten Kompostimatojen matka -leikki, jossa kuljetaan nelinkontin pitämällä edessä olevan nilkoista kiinni, ja Kompostimato-hippa, jossa muodostetaan pitkä jono pitämällä edessä olevaa vyötäröltä kiinni ja alkupää yrittää napata jonon loppupään.

Ilmaisun osalta kurssimateriaalista löytyy niin lauluja, leikkejä sekä kuvallista ilmaisua tukevia askartelu- ja väritystehtäviä. Nämä kaikki tukevat jotakin ilmaisun aluetta; musiikillista, kuvallista, sanallista tai kehollista ilmaisua. Haastatteluissa esiin tuli ilmaisua tukevien materiaalien hyödyntäminen ja esittäminen myös muille.

“Mun mielestä oli kiva kun niissä oli niitä tarinoita ja oli niitä askartelu mahdollisuuksia, ettei sitten mee siihen semmoista aikaa, että sä mietit mitä vois ehkä askarrella -- kyllä tää oli aika selkee paketti sitten löytää tuolta, ne oli kivat just ne laulut.” (LH1)

“Olihan meillä sitten keväjuhlassa matolaulu ja siinä sit käytiin läpi sitä, mitä projekteja meillä on viime keväänä ollut ja siinä sitten esiteltiin se.” (LTO)

Haastatteluissa tuotiin esiin se, että osalla kasvattajista oli jo valmiina paljon omia tuttuja lauluja ja leikkejä, jolloin kurssimateriaalista löytyvät laulut ja leikit jäivät hyödyntämättä. Nämä ilmaisun muodot näkyivät kuitenkin viljelyprosessin ympärillä, mutta kasvattajat hyödynsivät omaa materiaaliaan.

Itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen osa-alueella huomio kiinnitetään hyvinvointiin ja turvallisuuteen. Myös lasten itsenäisyyttä ja vastuullisuutta korostetaan tässä osa-alueessa. Lasten kanssa tulee käsitellä heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. (Opetushallitus 2016: 23.) Pienet Viherpeukalot -kurssi tukee tätä laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta viljelyprosessin kautta, esimerkiksi vastuullisuus korostui kaikissa haastatteluissa. Haastateltavat kokivat, että viljelyn kautta lapset voivat oppia vastuullisuudesta omassa toiminnassa.

”Se vastuullisuus ehkä on tässä jotenki sitä, kun sä kerran istutat sen siemenen, niin sä hoidat sen. Ja sitähan me tehtiin. Ja sit samalla kyllä laitettiin ötökkähotellia ja kaikkea muuta, et me hoidettiin sit ötökätkin.” (LH2)

“Vastuullisuus siinä kun lähetään tällaiseen mukaan, kun meillä on eläviä olentoja, joista meidän pitää huolehtia ja meillä on ulkona kasvavia kasveja, mistä huolehditaan, ni se vastuullisuus siinä, eli sopii kyllä hyvin siihen myös.” (LH3)

Itsestä huolehtiminen korostui myös konkreettisilla esimerkeillä mietittäessä turvallisuutta osana viljelytoimintaa. Myös hyvinvointiin ja lasten omiin kokemuksiin siitä liittyviä asioita nousi esiin haastatteluissa.

“Lapset toi omat puutarhakäsineet ja otettiin sit hanskoilla multaa ja pikkulapiot, et ehkä sit sitä kautta tuohon turvallisuuteen viitaten.” (LH1)

” -- Kyllä se lapsille oli sitten arvokas asia, kun sai syödä omia kasvattamia, eli jos ajatellaan hyvinvointia, niin se oli jotenkin tosi tärkeitä ja se että he ajattelivat, että ne on terveellisiä ja terveellistä elämäntapaa ja sit ne maistu jotenkin erityisen hyviltä, kun ne oli itse kasvattamia.” (LTO)

Tähän osa-alueeseen luetaan myös kestävään elämäntapaan kasvattaminen (Opetushallitus 2016: 23). Viljelykurssissa itse viljelyprosessi ja viljeltävät hyötykasvit tukevat kestävään elämäntapaan kasvattamista sekä hyvinvointia. Haastatteluissa esiin tulivat myös matokompostit ja sitä kautta biojätteen lajittelu. Kurssimateriaalin tehtävistä tähän osioon lukeutuvat analyysimme mukaan Kasvien elinkaari -tehtävä sekä oheistieto biojätteen käsittelystä ja Peruna matkalla -video. Kestävän kehityksen osuudessa tulee kiinnittää huomiota muun muassa materiaalivalintoihin ja niiden ekologisuuteen (Opetushallitus 2016: 23). Kurssin askartelutehtävissä useimmissa käytetään materiaalina ekologisesti kierrätysmateriaalia tai luonnosta kerättäviä materiaaleja. Esimerkkinä tehtävät Kravatti-mato, Villasukka-mato, Kimalaishelistin, Hyönteishotelli metalli- tai maitotölkistä, Kastelukannu mehutölkistä, Kesäiset jääpalat, Tukikeppien tuunaaminen sekä Kivikeijujen ja Käpykokkojen ja niiden pesien askartelu.

Monilukutaidon ja tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen osa-alueeseen kuuluvat erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taidot ja sitä kautta erilaiset lukutaidot, kuten kuvanlukutaito, peruslukutaito, numeerinen lukutaito ja medialukutaito (Opetushallitus 2016: 23-24). Monilukutaitoa edistäviksi tehtäviksi voi mielestämme lukea kurssimateriaalin kasvukortit, jotka sisältävät sekä kasvin kuvan että nimen. Kasvikortit voidaan tulostaa ja muokata kasvimaalle laitettaviksi nimikylteiksi. Myös säänseurantatehtävässä käytetään pienenä osana kirjoituksen lisänä säätä kuvaavaa symbolia. Haastateltavien mielestä tätä osa-aluetta materiaali tuki kuitenkin vähäisesti.

“Toi monilukutaito ja viestintäosaamisen menetelmät vähän jäi tästä.” (LTO).

Kaksi haastatelluista kuvasi, miten tietoa oli etsitty eri välineitä käyttäen:

“Tää oli just sitä tiedonhankintaa ja tutustumista niinku kuvien kautta sekä kasveihin, että noihin lieroihin ja sitä vertausta niihin kastematoihin ja sitä pohdintaa että nyt tässä perunoiden kasvattamisessa tarvitaan näitä ja näitä ja sitten taas porkkanaan vaaditaan näitä eli vertailua myös niissä, me käytettiin sekä internettiä että katottiin kirjoista ja katottiin niistä viljelykorteista eli monenlaisin tavoin käytettiin kyllä.” (LH3).

“Tabletilta luettu sitten ehkä, ehkä sit kasveista ja niistä madoista, lieroista.” (LH1).

Tätä ei kuitenkaan suoraan oltu ohjeistettu materiaalissa, vaan kasvattajat olivat itse päättäneet etsiä tietoa lasten kanssa eri lähteistä.

Tässä osa-alueessa nostetaan esiin myös digitaalinen viestintä ja dokumentointi, jota neuvotaan hyödyntämään leikeissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa (Opetushallitus 2016: 23-24). Tätä osa-aluetta tukee analyysimme mukaan jo aiemmin *Ilmaisun monet muodot*-oppimisen alueen kohdalla mainittu, materiaaleissa oleva tehtävä, jossa suositellaan lataamaan tabletille ilmainen Puppet Pals-sovellus, ja tekemään sovelluksen avulla yksinkertaisia animaatioita lasten kanssa. Tätä haastatellut eivät kuitenkaan olleet käyttäneet viljelykurssin aikana. Kurssimateriaalin tehtävä Kesä talteen - puutarha kehyksissä kuuluu myös osaksi tähän osa-alueeseen. Tehtävässä asetetaan taulun kehykset itse valittuun kohteeseen ja taulu kuvataan tabletilla tai kameralla. Tästä osa-alueesta keskusteltaessa haastateltavista kaksi mainitsi käyttäneensä tabletteja lähinnä vain dokumentoinnissa tai tiedon etsinnässä:

“Joo kyllä me sellaseen käytettiin ja otettiin kuvia ja tutkittiin tabletilla tai katottiin miltä mikäkin näyttää, tai pitäis näyttää sadon” (LTO).

“No tabletteja (käytettiin), se on varmaan ainut. Niillä me otettiin kuvia.” (LH1)

Pienet Viherpeukalot -kurssin materiaaliin kuuluu myös digitaalinen peli, Puutarhakuva, josta täytyy etsiä ja klikkaamalla merkitä puutarhaan kuuluvia asioita. Tätä peliä haastateltavat eivät olleet kuitenkaan hyödyntäneet.

“Tällaset pelaamiset ni jäi kyllä sitten kokonaan.” (LH1)

“Sellaisia mitään pelejä ei käytetty laisinkaan hyödyksi” (LH3).

Eräs haastatelluista kertoi, että voisi jatkossa kyllä käyttää sovelluksia tai pelejä, jos niistä löytyisi valmis listaus, mitä pelejä kurssimateriaaliin sisältyy.

Osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueella varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen. Käytännössä tätä edistetään niin, että lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa, jolloin lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. (Opetushallitus 2016: 24.) Haastatteluissa korostui se, miten viljelyksiä oli suunniteltu yhdessä lasten kanssa:

“No se lähti siitä, että käytiin läpi niitä mahdollisuuksia mitä vois istuttaa ja esiteltiin ne lapsille ja sit ruvettiin miettimään mitä ja minkä verran ja lasten kanssa mietitiin, minkä voi laittaa minkä kanssa samaan laatikkoon.” (LH1)

“Lapset oli mukana joo ja me yhdessä pohdittiin, et mitä laitetaan ja sitten tuota, meillä on niin omatoimista että (naurahtaa). Ne kyllä sitten, niinku sanoin, että ne pitää kyllä sitten huolen, ne käy jatkuvasti kattomassa, että onko siellä tullu jotain ja pitääkö niitä nyt kastella ja apua sinne on tullu rikkaruohoa ja mitä sille tehdään.” (LH2)

Lapset pääsivät osallistumaan myös lierojen hoitoon viljelyprosessin aikana. Sekä haastatteluissa että Kouvolan palauteyhteenvedossa tuli esiin se, miten lieroista tuli tärkeitä lapsille ja niiden hoidosta pidettiin huolta.

“No lieroasioissa meillä oli niin että molemmat ryhmät vuoroviikoin syötti niitä, että ne oli niinku niiden omia.” (LH3)

Kurssimateriaalin analyysissä löysimme osallisuuden teemaan luettavaksi tehtävät, joissa kehoitetaan selvittämään yhdessä asioita, esimerkiksi miten kimalainen, mehiläinen ja ampiainen eroavat toisistaan, ja rakentakaa yhdessä -tehtäviä, kuten hyönteishotelli, johon käydään keräämässä materiaalia luonnosta. Kasvattajista kuitenkin riippuu, kuinka osallistavaksi he tehtäviä lasten kanssa käytännössä muokkaavat ja miten paljon lapset saavat olla mukana esimerkiksi laatimassa matojen ja kasvien hoito-ohjeita. Analyysimme mukaan viljelykurssin aikana lasten osallisuutta voidaan tuoda esiin myös esimerkiksi ohjeistamalla ottamaan lapset mukaan kasvimaiden suunnitteluun laatimalla unelmien puutarha -suunnitelmia ja toteuttamalla osa näistä suunnitelmista.

Myös lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin lisää osallisuutta, esimerkiksi huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle (Opetushallitus 2016: 30, 33). Osallisuuden tukemisen teemaan liittyen haastatellut kasvattajat myös kertoivat, kuinka vanhemmat oli saatu kastelemaan viljelylaatikoita päiväkodin kesäloman ajaksi:

“Ja myös vanhempien osallistaminen sen osalta, että sit heinäkuussa ne hoiti sitä.” (LH1)

Eräs haastateltavista kertoi yhteisöllisestä päivästä, jolloin viljelykurssi oli myös ollut esillä:

“Meillä oli isovanhempien päivä, ni tässä oli eräskin pappa, ketä kotona viljelee, ni hän toi meille paljon sellaisia vinkkejä, että mitä kannattaa tehdä ja mitä ei kannata tehdä, että sillä lailla me saatiin ihan isovanhemmilta näkökulmaa. Että kyllä yhdisti tällainen projekti monella tapaa.” (LH3)

Tätä lasten ja huoltajien osallisuutta on tuettu materiaalin tehtävissä vinkki-muotoisesti, jossa kehoitetaan kutsumaan koolle vanhemmat ja/tai isovanhemmat ja tekemään hyönteishotelleja yhdessä.

6.3 Palaute viljelykurssin kehittämisestä

Kyselyssä ja haastatteluissa saatu palaute Pienet Viherpeukalot -kurssista oli hyvin positiivista. Haastateltavat olivat tyytyväisiä kurssimateriaaliin ja kokivat materiaalia olleen riittävästi. Materiaalin koettiin myös herättäneen luovuutta omassa työssä. Eräs haastateltava totesi, että materiaali voisi tukea erityisesti sellaisen varhaiskasvattajan ympäristökasvatuksellista osaamista, jolla ei erityisesti viljelyyn liittyvää aikaisempaa tietoa ole. Kukaan haastateltavista ei suoraan osannut antaa kurssille konkreettisia kehitysideoita, vaan kurssin koettiin olleen toimiva kokonaisuus sellaisenaan. Kouvolan palauteyhteenvedossa kehittämistoiveeksi esitettiin kurssimateriaalin ilmestyminen verkkoympäristöön aikaisemmin, jotta päiväkodeissa ehdittäisiin suunnitella seuraavan kuukauden toimintaa paremmin.

7 Johtopäätökset ja pohdinta

7.1 Viljelykurssin käytännön toteutus

Pienet Viherpeukalot -kurssin toteutukseen oltiin vastaajien keskuudessa pääsääntöisesti tyytyväisiä. Kurssimateriaalia oli vastaajien mielestä riittävästi, osa ei ollut edes käyttänyt kaikkea tarjolla ollutta materiaalia. Materiaalista pystyi siis valitsemaan omalle lapsiryhmälle sopivimmat tehtävät. Viljelykurssin materiaalia pystyi soveltamaan käytettäväksi jossain määrin kaikenikäisten varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kanssa, mutta osa materiaalista soveltui parhaiten yli kolmevuotiaille lapsille. Kurssimateriaali oli

jaoteltu toiminnan mukaan ryhmiin, *tarinat, tehdään ja tutkitaan, leikitään ja lauletaan* sekä *askarrellaan ja taiteillaan*. Näitä kaikkia materiaaliryhmiä hyödynnettiin vaihtelevasti vastauksia antaneissa eri päiväkodeissa. Materiaaliryhmänä tarinat nousivat tuloksissa erityisesti esiin niiden tarjotessa monipuolisesti käyttömahdollisuuksia lasten kanssa kahden eri pituisen version myötä. Kuukausittain ilmestyvän materiaalipaketin julkaisua-jankohtaa toivottiin aikaisemmaksi, jotta materiaali olisi varhaisemmassa vaiheessa varhaiskasvattajien saatavilla toimintaa suunniteltaessa. Liian myöhään ilmestyvä kurssi-materiaali vaikeuttaa viljelytoiminnan suunnittelua osaksi lapsiryhmän muuta toimintaa.

Jotkut Pienet Viherpeukalot -kurssin käyttäjistä olivat sitä mieltä, että itse viljelytoiminta oli heille jo niin tuttua, ettei kurssi sen osalta tarjonnut heille mitään uutta. Tämän perusteella kurssin voisi ajatella soveltuvan parhaiten varhaiskasvattajille, joilla ei ole aikaisempaa tietämystä viljelyyn liittyen. Toisaalta viljelykurssin materiaali tarjoaa välineitä viljelytoimintaan ympäristökasvatuksen näkökulmasta ja tukee opinnäytetyömme tulosten mukaan monipuolisesti myös muita varhaiskasvatuksen tavoitteita, jolloin kurssista hyötyvät kaikki varhaiskasvatuksen parissa työskentelevät. Varhaiskasvatuksen henkilöstöltä on kuitenkin löydyttävä omaa kiinnostusta viljelyä kohtaan, jotta viljelykurssin tarjoamat hyödyt varhaiskasvatukselle toteutuvat käytännössä.

7.2 Viljelykurssi ympäristökasvatuksen teoriamallien näkökulmasta

Kokonaisvaltaista ympäristökasvatusta kuvaavan Palmerin puumallin eri osa-alueet huomioiden voidaan luoda ja vahvistaa lasten positiivista suhdetta ympäristöön (Cantell & Koskinen 2004: 67-69; Raittila 2011: 217). Työmme tulosten mukaan viljelykurssin toiminnoissa toteutuu puumallin osa-alueista erityisesti oppiminen ympäristössä ja oppiminen ympäristöstä. Toimimiseen ympäristön puolesta ei analyysimme mukaan selkeitä tehtäviä löytynyt, mutta tulosten perusteella lapset kuitenkin huolehtivat ja ottivat vastuuta kasvien sekä matojen hoidosta, mikä osoittaa kurssin todennäköisesti tukeneen osaltaan myös lasten arvojen kehittymistä ympäristöä arvostavaksi. Ympäristöarvojen kehittyminen on ensiaskel kohti ympäristön puolesta toimimista. Voimme tämän analyysin perusteella todeta viljelykurssin vahvistavan lasten positiivista ympäristösuhdetta.

Palmerin puumallissa huomioidaan myös elämänkokemusten tarjoaminen ja muokkaaminen (Cantell & Koskinen 2004: 67-69). Varhaiskasvattajilla on mahdollisuus tarjota viljelykurssin toimintojen avulla merkittäviä elämänkokemuksia ympäristöön liittyen, millä

tulee olemaan vaikutusta lapsen myöhempään ympäristöön liittyvään toimintaan. Laajennettuun Palmerin puumalliin sisällytetään lisäksi esteettinen ulottuvuus. Analyysimme mukaan myös tätä ulottuvuutta huomioidaan viljelykurssin tehtävissä.

Osallistuvan ympäristökasvatuksen mallin tavoitteena on lasten osallisuus ja voimaantuminen eli kokemus aktiivisesta toimijuudesta (Cantell & Koskinen 2004: 65-67). Tähän liittyen löysimme analyysimme mukaan vain muutamia tehtäviä kurssimateriaalista. Haastatteluissa vastaajat mainitsivat osallisuudesta kysyttäessä lähinnä yhdessä toimimisen ja lasten huoltajien osallistumisen viljelyiden hoitamiseen päiväkotien loma-ajan aikana. Viljelykurssia voidaan näin ollen jossain määrin kuvailla osallistavaksi. Kurssin viljelytoimintoja, kuten siementen kylvöä ja kastelua, voidaan varhaiskasvattajista riippuen toteuttaa hyvin eri tavoin, joko hyvin aikuislähtöisesti tai sitten luomalla lapsille mahdollisuuksia voimaantumiseen ja aktiiviseen toimijuuteen. Osallisuuden toteutumiseen vaikuttaa siis varhaiskasvattajien taito tukea lasten osallisuutta ja tarjota osallisuuden kokemuksia lapsille, mutta tätä kasvattajien tapaa kohdata ja ohjata lapsia emme kuitenkaan tässä tutkimuksessa selvittäneet. Mielenkiintoinen jatkotutkimus olisi havainnoida kasvattajien toimintaa viljelyyn liittyvissä toiminnoissa osallistavuuden ja lasten voimaantumisen näkökulmasta.

7.3 Viljelykurssi tukemassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esitettyjä tavoitteita

Pienet Viherpeukalot -viljelykurssi painottuu analyysimme perusteella suurelta osin viljelytiedon välittämiseen, mutta kurssimateriaaliin sisältyy analyysimme mukaan myös tehtäviä, joilla voidaan harjoittaa laajemmin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa eriteltyjä tavoitteita. Viljelykurssiin on sisällytetty monipuolisesti eri oppimisen alueita tukevia tehtäviä; kyse ei siis ole pelkästään viljelystä, jossa kylvetään ja kasvatetaan kasveja, vaan viljelytoiminnan ympärille on kehitetty rikas konteksti tarinoiden ja tehtävien avulla. Analyysimme tulosten perusteella viljelykurssin materiaalin tehtäviä voidaan käyttää ja käytettiin apuna tukemaan lasten oppimista lähes jokaisessa pedagogista toimintaa kuvaavassa oppimisen alueessa sekä laaja-alaisen osaamisen osa-alueessa. Kyselyn ja haastatteluiden avulla tavoitettujen käyttäjien kokemuksista nousi esiin positiivisia kommentteja sekä suhteessa oppimisen alueisiin että laaja-alaisen osaamisen osa-alueisiin. Pienet Viherpeukalot -kurssia voidaan näin ollen luonnehtia monipuolisesti Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainittuja tavoitteita jalkauttavaksi työvälineeksi varhaiskasvattajille.

Pedagogisen toiminnan tavoitteista eli oppimisen alueista toteutuivat analyysimme mukaan hyvin alueet *kielten rikas maailma, ilmaisuuden monet muodot sekä tutkin ja toimin ympäristössäni*. Alueet *minä ja meidän yhteisömme* sekä *kasvan, liikun ja kehityn* eivät analyysimme mukaan tulleet yhtä hyvin esiin.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueista toteutuivat analyysimme tulosten perusteella erityisen hyvin alue *ajattelu ja oppiminen*. Alueet *kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisuus* sekä *itsestä huolehtiminen ja arjen taidot* toteutuivat hyvin. Alueet *monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen* sekä *osallistuminen ja vaikuttaminen* eivät analyysimme mukaan tulleet yhtä hyvin esiin kuin muut osa-alueet.

Vaikka työmme tulosten analyysivaiheessa jaottelimme oppimisen alueet sekä laaja-alaisen osaamisen osa-alueet selvästi erillisiksi varhaiskasvatustoiminnan tavoitteiksi, on hyvä huomioida, etteivät nämä kyseiset alueet ole käytännön varhaiskasvatustyössä samalla tavalla erotettuina toisistaan. Laadukas varhaiskasvatus tukee lasten laaja-alaista osaamista eli lapsia kannustetaan käyttämään osaamista laajasti yli tiedon- ja taidonalojen ja yhdistämään tätä erilaista osaamista. Oppimisen alueet puolestaan tukevat laaja-alaista osaamista tarjoten lapsille mahdollisuuksia oppia erilaisia tietoja ja taitoja. Myöskään oppimisen alueet eivät ole toisistaan erillisiä kokonaisuuksia, vaan alueiden sisältöjä yhdistellään käytännön työssä niin, että varhaiskasvatus on lasten tarpeiden mukaista. (Opetushallitus 2016: 21, 39-40.)

Työmme analyysivaiheen aikana huomasimmekin, että näiden kyseisten varhaiskasvatuksen tavoitteita kuvaavien alueiden erottelu toisistaan ei ollut aina yksinkertaista ja selkeää. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet ja oppimisen alueet limittyvät toisiinsa tietyin osin, mikä on ymmärrettävää oppimisen alueiden tukiessa laaja-alaista osaamista. Analysoidessamme työmme aineistoa, jouduimme välillä tekemään rajauksia, mitkä aineiston osat yhdistämme mihinkin varhaiskasvatuksen tavoitteista kertovaan alueeseen. Tiedostamme, että sama aineiston osa sopisi kuvaamaan montaa eri laaja-alaisen osaamisen tai oppimisen aluetta, alueiden sisältöjen ollessa osin samoja. Työmme tuloksissa halusimme kuitenkin havainnollistaa jokaista keräämässämme aineistossa esiin tullutta varhaiskasvatuksen tavoitteita kuvaavaa aluetta ja siksi teimmekin rajauksia analyysin aikana.

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista tarkastella viljelykurssia ja viljelytoimintaa myös ilman rajausta Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainittuihin tavoitteisiin ja selvittää minkälaisia teemoja toiminnasta nousisi esiin ilman valmiita ennakkotavoitteita. Mielenkiintoista olisi verrata tuloksia myös Murakamin ym. (2018) tutkimukseen, jossa esiin nousivat itseohjautuvuuteen liittyvät teemat, kuten kognitiivinen, motorinen, sosiaalinen, emotionaalinen ja kielellinen kehitys sekä ilmaisun muotojen hallitseminen ja terveyshaidot (Murakami, Su-Russell & Manfra 2018: 27-28.)

Analyysimme mukaan viljelykurssin voidaan myös todeta laajentavan oppimisympäristöä viljelytoiminnan myötä. Parhaimmassa tapauksessa viljelykurssi voi viljelytoiminnan ja kurssiin liittyvien luontoympäristössä toteutettavien tehtävien johdosta osaltaan jopa vaikuttaa suotuisasti lasten terveyteen, sillä monipuolisessa luontoympäristössä toimimisen on todettu vaikuttavan myönteisesti lasten terveyteen lisäämällä heidän vastustuskykyään (Koljonen 2012; Sinkkonen ym. 2018).

7.4 Opinnäytetyön tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Olemme pyrkineet noudattamaan opinnäytetyössämme hyvää tieteellistä käytäntöä työhömmme soveltuvin osin. Pyrimme huolellisuuteen ja tarkkuuteen opinnäytetyömme kaikissa työvaiheissa; tiedonhankinnassa, tutkimuksellisessa osassa sekä tulosten arvioinnissa. Lisäksi painotimme anonymiteettiä aineistonhankinnassa ja rehellisyyttä tulosten raportoinnissa.

Sähköisesti lähetettävän kyselytutkimuksen teossa on varmistettava tietotekniset resurssit, jotta kaikilla kyselytutkimukseen osallistuvilla on yhtäläiset mahdollisuudet osallistua tutkimukseen vastaamiseen. Yleensä kyselylomakkeen etuna on, että kyselyyn vastaaja säilyy anonymyminä. Sähköisessä kyselytutkimuksessa vastaajan tuntemattomana säilyminen ei ole samalla tavalla turvattua. (Vilka 2015: 94-95.) Opinnäytetyömme tutkimuksessa on kuitenkin perusteltua hyödyntää sähköistä kyselylomaketta, sillä jokainen päiväkotivastaa kyselyyn yksikkönä, jolloin yksittäistä henkilöä ei pystytä tunnistamaan tutkimuksesta. Kyselyn lisäksi pyrimme anonymiteetin toteutumiseen myös haastatteluiden osalta. Haastatteluun osallistuneille annettiin ennen haastattelua allekirjoitettavaksi suostumuslomake haastatteluun osallistumiseksi. Lomake löytyy opinnäytetyömme liitteistä (Liite 3). Lomakkeessa kerroimme lyhyesti työmme aiheesta, haastattelun tarkoituksesta sekä haastattelun vapaaehtoisuudesta ja anonymiteetistä.

Saimme sähköiseen kyselyymme vastauksen vain viideltä eri päiväkodilta, mutta vastausprosentin kannalta tavoitimme kyselyllä kuitenkin 25 % päiväkodeista. Haastatteluilla tavoitimme kolme päiväkotia ja Kouvolan lähettämä palauteyhteenveto oli koottu kymmeneltä päiväkodilta, jolloin kokonaisuudessa tavoitimme noin 18 päiväkotia kolmestakymmenestä. Vastausten määrä vaikuttaa kuitenkin tutkimustulostemme luotettavuuteen, eivätkä tulokset siis ole määrällisen menetelmän tavoin yleistettävissä vaan käsittelemme niitä laadullisena aineistona. Toisaalta opinnäytetyömme tarkoituksena ei ollutkaan löytää yleistettävissä olevia tuloksia, vaan kerätä palautetta ja esittää kehittämisehdotuksia Pienet Viherpeukalot -kurssille.

Haastattelun aikana on tärkeää varmistaa, että haastateltava ymmärtää haastattelukysymykset samalla tavalla, kuin haastattelija on ne tarkoittanutkin. Näin haastatteluista saadaan valideja eli ne tuottavat tietoa juuri siitä, mitä tutkimuksessa tutkitaankin (Hirsjärvi ym. 2009: 231). Sisällöllisesti laajemmat ja laadukkaat haastattelut ovat tutkimuksen kannalta tärkeämpiä, kuin toteutettujen haastattelujen määrä (Vilkkä 2015: 129). Vähäinen kokemuksemme haastattelun teosta vaikutti osin haastattelun sujumuuteen sekä siihen, miten annoimme haastateltavalle tilaa vastata haastattelukysymyksiin. Ensimmäisessä haastattelussa saatoimme johdatella haastateltavaa liikaa kysymyksiin vastaamisessa. Tämän takia haastattelun tulosten luotettavuus saattoi heikentyä. Myös tehtyjen haastattelujen määrä vaikuttaa tutkimustulosten luotettavuuteen. Koimme kolmen haastattelun olleen kuitenkin riittävä määrä, kun huomioidaan työmme aineiston koostuvan myös sähköisestä kyselystä ja Kouvolan palauteyhteenvedosta.

Haastatteluissa saatu palaute viljelykurssia kohtaan oli hyvin positiivista, eikä kritiikkiä juurikaan tullut. Myös kyselyssä palaute kurssista oli pääsääntöisesti myönteistä. Taustalla saattoi vaikuttaa se, että palautteen antajat yhdistivät meidät opinnäytetyön tekijöinä Ympäristökoulu Polkuun, tehdessämme opinnäytetyötämme Polun tarjoamasta viljelykurssista. Tämän takia negatiivista kritiikkiä kurssia kohtaan ei siis ehkä annettu kohteliaisuussyistä. Kouvolan palautteen yhteenvedossa taas saatiin hieman kriittisempiä vastauksia, verrattuna itse toteuttamaamme kyselyyn ja haastatteluihin. Kouvolan palauteyhteenvedon keräsi Kouvolan oma ympäristökasvattaja, eikä suoraan Ympäristökoulu Polku, jolloin kriittisempää palautetta saattoi olla helpompi antaa.

8 Näkökulmia ja ideoita viljelykurssin kehittämiseen

Tässä luvussa esitämme näkökulmia ja ideoita Pienet Viherpeukalat -kurssin kehittämiseen. Pedagogisen toiminnan tavoitteista eli oppimisen alueista ja laaja-alaisen osaamisen osa-alueista tuomme esiin vain ne alueet, joita analyysimme perusteella voitaisi vielä kehittää. Olemme jaotelleet näkökulmat ja kehittämisideat teemoittain ja merkinneet ne kirjaintunnuksin selkeyden takia.

A Rakenne. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet olisivat mielestämme tarpeen tuoda esille esimerkiksi ryhmittelemällä ja merkitsemällä kurssin tehtävät viiden laaja-alaisen osaamisen alueen mukaan tai viiden oppimisen alueen mukaan. Tämä auttaisi kasvattajia hahmottamaan ja valikoimaan materiaalista niiden teemojen toimintoja, joihin he tarvitsevat lapsiryhmänsä kanssa lisää toiminnallista tukea. Viljelykurssista saa tällä tavalla kattavamman kokonaisuuden, jota pystyy käyttämään laajasti apuna varhaiskasvatuksen pedagogisten tavoitteiden jalkauttamisessa. Kurssimateriaalin jaottelutapaa muokkaamalla saa mielestämme viljelykurssista yhä paremmin kuvan siitä, että viljelykurssi ei rajoitu vain viljelyyn liittyvän tiedon levittämiseen, vaan kurssin kokonaisuuteen kuuluvilla toiminnoilla ja tehtävillä voidaan tukea lähes kaikkia Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainittuja pedagogisia tavoitteita.

Viljelykurssin kuukausittain ilmestyvä materiaali olisi hyvä julkaista niin, että seuraavan kuukauden materiaalipaketti ilmestyy hyvissä ajoin jo ennen kuukauden vaihdetta. Materiaalin aikainen ilmestymisajankohta tarjoaa kasvattajille enemmän aikaa materiaaliin tutustumiseen sekä toiminnan suunnitteluun seuraavan kuukauden materiaalin pohjalta.

B Pedagogisen toiminnan tavoitteet eli oppimisen alueet. Esitämme kehittämisideoita alueisiin *kielten rikas maailma, minä ja meidän yhteisömme* sekä *tutkin ja toimin ympäristössäni* ja siksi vain nämä oppimisen alueet on tuotu esille.

B1. Kielten rikas maailma: Tarinoita henkilöhahmoineen voisi vielä kehittää viidennen dimension mallin mukaan niin, että hahmot antaisivat lapsille tehtäviä esimerkiksi pyytämällä heiltä apua. Viidennen dimension mallissa yhtenä ominaisuutena on satuhahmon käyttäminen monipuolisesti toimijana, joka vetää lapset mukaan vuorovaikutteiseen toimintaan kanssaan (Hakkarainen 2002: 80-81). Joissakin kuukausittain ilmestyvissä tarinoissa satuhahmo jäi enemmän statistin tai pelkän tarinan kertojaksi. Tällaisia tehtäviä voisi esimerkiksi muodostaa jo olemassa olevista tehtävistä: "Kiira Kimalainen pyytää

lapsia rakentamaan itselleen ja ötökkäystävillään asuntoja”, “Kiira Kimalainen pyytää lapsia istuttamaan kukkia, jotta hän ja ystävänsä pääsevät syömään niistä mettä”, “Terho taimi haluaisi lisää ystäviä ja pyytää lapsia istuttamaan hänelle kasvikavereita”.

B2. Minä ja meidän yhteisömme: *Lähiyhteisön menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus* -osuutta voisi laajentaa esimerkiksi tehtävillä, joissa pohditaan, miten ruoka on omien isovanhempien lapsuudessa hankittu ja mitä tulevaisuudessa syödään. Tehtävän ohjeistuksena voisi olla esimerkiksi isovanhempien kutsuminen päiväkotiin tai vierailu vanhus-ten luo haastattelemaan heitä liittyen heidän omaan lapsuuteensa ja siihen, mitä ja miten he ovat mahdollisesti lapsena viljelleet. Myös viljelyyn liittyvien välineiden ja niiden kehittämiseen menneisyydestä nykyisyyteen voisi liittää tehtävän.

Mediakasvatuksen osuutta voisi kehittää esimerkiksi tehtävällä, jossa tutustutaan sähköpostiin tai muuhun digitaalisen viestinnän muotoon ottamalla lasten kanssa kuvia viljelytoiminnasta ja lähettämällä kuvia vanhemmille esimerkiksi viikkokirjeessä. Sanomalehtiin voi tutustua esimerkiksi ehdottamalla paikallislehteen juttua lasten viljelytoiminnasta, jolloin paikalle voidaan saada toimittaja ja myöhemmin lukea lehdestä juttu aiheesta. Puppets-ovellusta voisi nostaa näkyvämmiin esille ja tehdä sovelluksen käytöstä selkeämpi tehtävä. Tehtävässä voitaisiin tarjota esimerkiksi valmiita tulostettavia kuvia, joita animaatiossa voisi käyttää, ohjeistaa tekemään muoviluvahasta puutarhatoimia seikkailemaan animaatiossa tai keräämään puutarhasta oikeita kasveja animaatiossa käytettäväksi. Tämänkaltaiset tehtävät sopivat osaksi mediakasvatusta, mutta liittyvät myös laaja-alaisen osaamisen osa-alueeseen *Monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen*.

B3. Tutkin ja toimin ympäristössäni: *Matemaattiseen ajattelun* osuuteen liittyviä vertailun ja mittaamisen teemoja voisi nostaa esille esimerkiksi tehtävillä, joissa siemeniä vertaillaan ja isompia siemeniä lajitellaan eri purkkeihin.

Ympäristökasvatuksen osuuteen liittyen voisi nostaa esille näkökulman luonnosta esteettisenä kokemisen ja rauhoittumisen paikkana tarjoamalla tehtäviä, joissa esimerkiksi levätään pihamaalla ja ohjaaja lukee ääneen rentoutusohjeen. Tällaisessa tehtävässä yhdistyvät luonnossa saadut kokemukset sekä rauhoittumisen taidon opettelu.

Teknologiakasvatuksen aluetta voisi tukea nostamalla esiin viljelyyn liittyvät teknologiset toiminnot, kuten kasteluun tarvittavan vesijohtoverkoston. Säänseurantatehtävään voisi

lisätä oman tehtävän lämpötilan mittaamisesta eri tavoin ja lämpömittariin tutustumisesta. Teknologian ja ilmaisun yhteyttä voisi tuoda esiin esimerkiksi tehtävällä, jossa tutkitaan miten eri kasveista saadaan värejä ja tehtävällä, jossa maalataan käyttämällä esimerkiksi punajuurella värjättyä vettä.

C Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet. Tuomme esille kehittämisideoita osa-alueisiin *kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu*, josta nostamme esiin pelkästään kulttuurisen osaamisen näkökulman; *monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen* sekä *osallistuminen ja vaikuttaminen*.

C1. Kulttuurinen osaaminen: Ruokakulttuuria voisi tuoda vielä näkyvämmiin esille materiaalissa. Tähän voisi laatia tehtäviä, kuten esimerkiksi lähikaupasta löytyvien kasvien tutkiminen ja eri juhla-aikoina syötäviin perinneruokiin sekä näiden ruokien valmistuksessa käytettäviin ainesosiin tutustuminen. Sadonkorjuujuhlien järjestämisestä voisi laatia myös erillisen tehtävän, jotta se erottuu selkeämmin viljelykurssin materiaalista. Lisäksi tutustuminen eri kulttuureissa ja maissa viljeltäviin kasveihin eli erilaisten ruokakulttuurien tarkastelu, sopisi viljelykurssin materiaaliin osana ruokakulttuureihin tutustumista.

C2. Monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen: Monilukutaitoa voisi tuoda vielä enemmän esille. Tähän voisi käyttää tehtäviä, joissa tutustutaan eri tekstilajeihin, kuten mikä on satua ja minkälainen on ruokaohje. Tehtävinä voisi olla esimerkiksi laatikaa ruokaresepti kuvilla, esimerkiksi etikkaliemeen säilötyt punajuuret. Säänseuranta-tehtävässä käytetään osin kirjoituksen lisänä säätä kuvaavaa symbolia. Tätä tehtävää voisi kehittää monilukutaitoa ajatellen, lisäämällä sääkalenteriin eri säätiloja kuvaavia tuostettavia symboleita.

C3. Osallistuminen ja vaikuttaminen: Lasten osallisuuden tukeminen on pitkälti kasvattajan asenteesta ja työotteesta riippuvaista. Tehtäviin olisi hyvä kirjoittaa selkeämmin auki lasta osallistava näkökulma, esimerkiksi lisäämällä suoria kehotuksia tehtäväkuvauksiin kuten, “ota lapset mukaan ja suunnitelkaa yhdessä hoito-ohjeet madoille ja kasteluvuorot kukille”, “suunnitelkaa yhdessä lasten kanssa millaiset viljelyjuhlat toteutetaan ja mitä niiden onnistumiselta edellytetään”, “keskustelkaa päiväkodin pihasta, mikä siellä on hyvää, mikä huonoa, mihin viljelylaatikot sopisivat, huomioiden kasvien tarvitseman auringonvalon”.

Vaikuttamiseen voitaisiin tutustua esimerkiksi seuraavan kaltaisilla tehtävillä: Vaikuttaa lähiympäristöön ja kerätkää retkellä kimalaisia tai kasvien kasvua haittaavat roskat pois luonnosta; kysykää, saattako pitää näyttelyn läheisen palvelutalon, kirjaston tai muun vastaavan seinällä luontoon liittyvistä askarteluistanne; poimikaa ja viekää kasvatamianne kasveja tai satoa läheiseen palvelutaloon vaikka pöytäkoristeeksi; tehkää tietojuliste madoista, kimalaisista tai siemenen kasvusta ja laittakaa se esille päiväkodin seinälle ja mahdollisesti kiertonäyttely lähellä sijaitseviin paikkoihin, kuten palvelutaloihin.

D Kasvattajien asenne ja kasvatustyyli. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa nostetaan esiin kasvattajien sensitiivisyys, ja mainitaan, että tavoitteena on kannustaa lapsia muun muassa sinnikkyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa (Opetushallitus 2016: 22, 41). Viljelykurssi tehtävien voisi mielestämme tarjota otollisia mahdollisuuksia kehittää lasten taitoja tällä osalueella. Viljelytoimintaan liittyy aina onnistumisia ja epäonnistumisia; joskus kasvit kuokistavat ja joskus lakastuvat. Tällöin kasvattajilla on oiva mahdollisuus tukea lapsia epäonnistumisen tunteissa ja kannustaa sinnikkyteen sekä ratkaisukeskeiseen toimintaan. Tämänkaltainen toiminta on kuitenkin kiinni kasvattajien ammattitaidosta ja kasvatustyylistä, johon materiaalissa ei ole suoria ohjeita. Mielestämme kurssimateriaalissa voisi huomioida myös positiiviseen pedagogiikkaan liittyvän kasvatustyylin esiin tuomisen, esimerkiksi tarjoamalla kannustavia ja vahvuuksia esiin tuovia esimerkkilauseita tai muistuttamalla kannustavasta ja vahvuuksia esiin tuovasta työotteesta. Tätä voisi tuoda esille esimerkiksi tarjoamalla tehtävämateriaalissa tulostettavat diplomit ja valmiin listan positiivisista adjektiiveista, joita diplomissa voi käyttää: "(lapsen nimi) osallistui Pikku Viherpeukaloiden toimintaan ja osoitti toiminnassaan innokkuutta/sinnikkyyttä/ystävällisyyttä, Taimi Terho ystävineen kiittävät".

Lähteet

Cantell, Hannele & Koskinen, Sanna 2004. Ympäristökasvatuksen tavoitteita ja sisältöjä. Teoksessa Cantell, Hannele (toim.): Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 60-79.

Hakkarainen, Pentti 2002. Kehittävä esiopetus ja oppiminen. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017. Saatavana osoitteessa: <https://www.hel.fi/static/liitteet/kasvatuksen-ja-koulutuksen-toimiala/Varhaiskasvatus/HKI_VASU_FIN_A4_sivuittain_DIGI_100dpi.pdf>. Luettu 26.9.2018.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Kaila, Anu, Rintala, Elsa & Lehtimäki, Elena 2018. Pääkaupunkiseudun kierrätyskeskus, Ympäristökoulu Polku. Helsinki. Suullinen tiedonanto 27.8.2018.

Kananen, Jorma 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä: kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 134. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kaupunkiviljely.fi n.d. Mikä kaupunkiviljely? Saatavana osoitteessa: <<https://kaupunkiviljely.fi/miksi/mika-kaupunkiviljely/>>. Luettu 12.9.2018.

Kaupunkiviljelyä päiväkodissa 2018. Kierrätyskeskus. Verkkojulkaisu kurssin osanottajille. Luettu 13.9.2018.

Kerola, Kyllikki 2001. Struktuuria opetukseen. Selkeys ja rakenteet oppimisen edistäjänä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kierrätyskeskus n.d. Ympäristökoulutus. Saatavana osoitteessa: <<https://www.kierratyskeskus.fi/polku>>. Luettu 27.9.2018.

Koljonen, Katja 2012. Maalla kasvaa terveempiä lapsia kuin kaupungissa. Maaseudun tulevaisuus. 24.10.2012. Saatavana osoitteessa: <<https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/ymp%C3%A4rist%C3%B6/maalla-kasvaa-terveempi%C3%A4-lapsia-kuin-kaupungeissa-1.26728>>. Luettu 7.9.2018.

Koskinen, Sanna 2010. Lapset ja nuoret ympäristökansalaisina: ympäristökasvatuksen näkökulma osallistumiseen. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 98. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Koskinen, Sanna 2004. Osallisuushankkeet. Teoksessa Cantell, Hannele (toim.): Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 138-140.

Laitinen, Jonna 2018. Varhaiskasvattajien näkemyksiä ympäristökasvatuksesta Jyväskylän varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyö. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan tutkinto-ohjelma.

Leinonen, Jonna 2014. Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Heikka, Johanna, Fonsén, Elina, Elo, Janniina & Leinonen, Jonna (toim.): Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus. 16- 40.

Leppisaari, Irja & Lehto, Sini 2005. Asiantuntijuuden kehittyminen ja jakaminen verkko-opetuksessa. Teoksessa Luoti, Ilkka & Leppisaari, Irja (toim.): Kasvamassa verkko-opettajuuteen. Kokkola: Chydenius-instituutti - Kokkolan yliopistokeskus & Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu. 126- 143.

Montonen, Timo 2008. Verkko-opiskelijan opas: kokemuksia kirjoittajakoulutuksesta. Helsinki: Palmenia.

Murakami, Christopher Daniel, Su-Russell, Chang & Manfra, Louis 2018. Analyzing teacher narratives in early childhood garden-based education. The Journal of Environmental Education 49 (1). 18-29. Saatavana osoitteessa: <<https://www.tandfonline.com.ezproxy.metropolia.fi/doi/abs/10.1080/00958964.2017.1357523>>. Luettu 11.9.2018.

Muurman, Marjukka 2016. Kasvattajien toteuttama ympäristökasvatus päiväkodissa. Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan tutkinto-ohjelma.

Opetushallitus n.d. Laaja-alainen osaaminen varhaiskasvatus. Saatavana osoitteessa: <http://www.oph.fi/download/181289_laaja-alainen_osaaminen_vaka.pdf>. Luettu 2.3.2019.

Opetushallitus n.d. Oppimisen alueet. Saatavana osoitteessa: <http://www.oph.fi/download/180574_pedagoginen_dokumentointi.pdf>. Luettu 15.12.2018.

Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. 4. painos. Helsinki: Opetushallitus. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <https://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf>. Luettu 27.9.2018.

Opetushallitus 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Helsinki: Opetushallitus. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf>. Luettu 11.9.2018.

Parikka-Nihti, Mari 2011. Pieniä puroja: kasvua kohti kestävä kehitystä. Helsinki: Lasten Keskus.

Parikka-Nihti, Mari & Suomela, Liisa 2014. Iloa ja ihmettelyä: ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Prince, Cynthia 2008. Environmental and sustainability education in early childhood: creating a community of learners. Saarbrücken: VDM Verlag Dr. Müller.

Raittila, Raija 2011. Ympäristökasvatus on lasten toimintaa. Teoksessa Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.): Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 208- 218.

Rautio, Jukka 2013. Kaupunkiviljely osana koulun toimintaa. Opinnäytetyö. Oulu: Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Maisemasuunnittelun koulutusohjelma.

Rosenberg, Tove 1993. Pienestä pitäen: ympäristökasvatus ja päivähoidon ekologinen arki. Helsinki: Rakennusalan kustantajat & Suomen luonnonsuojeluliitto.

Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo 2017. Haastatteluaineiston litterointi. Teoksessa Hyvärinen, Matti, Nikander, Pirjo & Ruusuvuori, Johanna (toim.): Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. 427-444.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV - Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 2009. Tampereen yliopisto: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavana osoitteessa: <<https://www.fsd.uta.fi/fi/tietoarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>>. Luettu 29.11.2018.

Sinkkonen, Ari, Grönroos, Mira, Puhakka, Riikka & Roslund, Marja 2018. Päiväkotien viherpihat auttavat ehkäisemään lasten terveysongelmia. Kvartti: Helsingin kaupungin tietokeskuksen neljännesvuosijulkaisu 3/2018. 52–53. Saatavana osoitteessa: <https://www.kvartti.fi/sites/default/files/files/issue/kvartti3_2018_screen.pdf>. Luettu 17.1.2019.

Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto n.d. Tukea kasvattajille. Luonto- ja ympäristökasvatuksen tukiverkosto LYKE. Saatavana osoitteessa: <<https://www.luontokoulu.fi/kasvattajille/>>. Luettu 14.9.2018.

Turja, Leena 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.): Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 41-53.

Varhaiskasvatuslaki 2018/540. Annettu Helsingissä 13.7.2018.

Vilka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Visuri, Merja 2010. Verkkoympäristön käyttöönotto Portaanpään kristillisessä opistossa. Opinnäytetyö. Kuopio: Savonia- ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen ylempi ammattikorkeakoulututkinto.

Wolff, Lili-Ann 2004. Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys: 1960-luvulta nykypäivään. Teoksessa Cantell, Hannele (toim.): Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 18-29.

Kyselylomake

Taustakysymykset

1. Vastaajan työnimike: Lastentarhanopettaja, Eryityslastentarhanopettaja, Lastenhoitaja, Avustaja, Päiväkodin johtaja
2. Vastaajan työkokemus päiväkodissa: alle 1 vuotta, 1-2 vuotta, 3-4 vuotta, 4-10 vuotta, yli 10 vuotta
3. Päiväkodissamme on lapsiryhmiä: alle 3, 3-5, 6-8, yli 8
4. Päiväkodissamme viljelykurssin materiaalia käytti: 1-2 ryhmää, 3-5 ryhmää, 6-8 ryhmää, yli 8 ryhmää, materiaalia ei käytetty, en tiedä
5. Viljelykurssin materiaalia hyödynnettiin seuraavissa ryhmissä: alle 3 vuotiaat, 3-5 vuotiaat, viskarit, eskarit, sekaryhmät, en tiedä

Viljelykurssi

6. Kuinka monen eri kuukauden materiaaleja hyödynsit: ei yhdenkään, 1-2 kuukauden, 3-4 kuukauden, 5-6 kuukauden, kaikkien
7. Kuinka hyödyllisiksi koit seuraavat materiaaliryhmät:

(asteikko: täysin hyödytön, jokseenkin hyödytön, jokseenkin hyödyllinen, täysin hyödyllinen)

- Pitkä versio sadusta
 - Lyhyt versio sadusta
 - Tehdään ja tutkitaan
 - Leikitään ja lauletaan
 - Askarrellaan ja taiteillaan
8. Saitko tietoa itse kasvien viljelyyn: liian vähän, sopivasti, liikaa
- Mihin asiaan olisitte halunneet lisää tietoa tai mitä oli liikaa?

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) mainitaan viisi oppimisen aluetta, jotka kuvaavat pedagogisen toiminnan tavoitteita ja sisältöjä. Seuraavassa osiossa pyydämme teitä arvioimaan, kuinka hyvin viljelykurssi tuki näiden alueiden toteutumista:

(asteikko: tuki heikosti, tyydyttävästi, hyvin, erinomaisesti, en osaa sanoa)

9. Kielten rikas maailma

- Kielelliset taidot ja valmiudet (esim. kielen ymmärtäminen, puheen tuottaminen, sanavarasto)
- Vuorovaikutustaidot

10. Ilmaisun monet muodot

- Musiikillinen, kuvallinen, kehollinen ja sanallinen ilmaisu

11. Minä ja meidän yhteisömme

- Eettinen ajattelu
- Lähiyhteisön menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus
- Mediakasvatus

12. Tutkin ja toimin ympäristössäni

- Matemaattinen ajattelu
- Ympäristökasvatus
- Teknologiakasvatus

13. Kasvan, liikun ja kehityn

- Liikkuminen
- Ruokakasvatus

14. Tukiko viljelykurssi mielestäsi:

(asteikko: tuki heikosti, tyydyttävästi, hyvin, erinomaisesti, en osaa sanoa)

- Lasten osallisuutta
- Perheiden osallistamista

15. Vapaa kommenttikenttä: Jäitkö kaipaamaan jotain, olisitko toivonut lisää materiaalia tukemaan jotain tiettyä osa-aluetta?

Verkkoympäristö

16. Oliko verkkokurssia helppo käyttää: Kyllä, Ei

- Jos vastasit ei, mitkä asiat verkkokurssin käytössä aiheuttivat hankaluuksia?

17. Kuinka hyödyllisiksi koit seuraavat viljelykurssiin liittyneet sivustot:

(asteikko: täysin hyödytön, jokseenkin hyödytön, jokseenkin hyödyllinen, hyödyllinen, en käyttänyt)

- Facebook-ryhmä
- Pinterest

18. Kuinka todennäköisesti

(asteikko: en todennäköisesti, mahdollisesti, hyvin todennäköisesti)

- hyödynnät jatkossa viljelykurssin materiaaleja
- suosittelet kurssia kollegoillesi

19. Muita mieleen tulevia kommentteja kurssista tai sen teemasta:

Haastattelurunko

1. Miksi lähditte mukaan?
2. Mitä mieltä olit kestosta?
3. Missä määrin viljelykurssi tuki seuraavia varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) mainittuja laaja-alaisen osaamisen alueita? Tukiko viljelykurssi (siis ympäristökasvatuksen keinoin) varhaiskasvatuksen sisällöllisiä tavoitteita?
 - Kuinka hyvin tuki? (ei tukenut, tuki jonkin verran, tuki hyvin)
 - ajattelu ja oppiminen
 - sisältää mm. luova ja kriittinen ajattelu, ihmettely, oivaltaminen ja oppimisen ilo, mielikuvituksen käyttö, sinnikkyys, ratkaisujen keksiminen
 - kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
 - sisältää mm. taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä, kyky reflektoida omia asenteita ja arvoja; vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojen kehittyminen, yhteistyöhön perustuva toiminta, ristiriitatilanteiden ratkaiseminen
 - itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
 - sisältää mm. hyvinvointi, turvallisuus, kestävä elämäntapa, autonomia (itsenäisyys), vastuullisuus, tunteiden ilmaisu ja itsesäätely, tunnetaidot
 - monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
 - sisältää mm. erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taidot, erilaiset lukutaidot: kuvanlukutaito, peruslukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito; erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin tutustuminen
 - osallistuminen ja vaikuttaminen
 - sisältää mm. lasten kehittyvien osallistumisen ja vaikuttamisen taitojen tukeminen, oma-aloitteisuuteen kannustaminen, lapset mukana suunnittelemassa, toteuttamassa ja arvioimassa toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa

4. Millainen kurssin “käyttäjäkokemus” oli?
 - Oliko verkkopohjainen kurssi mielestänne toimiva? Jos ei, miksi?
 - Oliko kurssi toimintasuunnitelmassa kiinteästi mukana eli oliko kurssin toiminnalle varattu aikaa?
 - Sopiko viljelykurssi päiväkotinne toimintaan? Oliko lasten kanssa aikaa paneutua viljelykurssiin ja kenties aloittaa viljely? Oliko sille varattu aikaa ja mahtuiko se päivien ohjelmaan?

5. Millaisia reaktioita lapsilta on tullut viljelykurssiin ja viljelyyn ylipäätään liittyen?
 - Entä perheiltä? Kollegoilta?

6. *Lisäkysymys:* Tuleeko mieleen materiaalista jotain tiettyä toimintaa tai menetelmää, josta on ollut erityistä hyötyä lapsen/lasten kehityksen tukemisen kannalta?

7. *Lisäkysymys:* Jäitkö kaipaamaan jotain?
 - Millaisia muutoksia toivoisitte viljelykurssin sisältöihin ja materiaaliin?

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Tutkimuksen nimi: Päiväkotihenkilökunnan tukeminen ympäristökasvatuksessa

Tutkimuksen tekijät: Marika Rissanen ja Mari Salminen

Kuvaus tutkimuksesta: Opinnäytetyö

Opinnäytetyömme aiheena on varhaiskasvatuksessa toteutuva ympäristökasvatus ja sen tukeminen. Tarkastelemme ympäristökasvatusta Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskuksen, Ympäristökoulu Polun, toteuttaman Pienet Viherpeukalot -viljelykurssin kautta. Tarkoituksenamme on kerätä palautetta kyseisestä kurssista sähköisen kyselyn sekä muutamien haastattelujen avulla. Kysely on tarkoitettu kaikille Pienet Viherpeukalot -kurssin hankkineille päivähoitoyksiköille. Haastattelut toteutetaan noin kolmessa eri päiväkodissa.

Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Haastattelun kesto on noin 45-60 minuuttia. Haastattelu tehdään anonyymisti ja haastateltavan henkilöllisyys jää vain tutkijoiden tietoon. Kaikki haastattelun aikana esiin tulevat erisnimet tms. nimet, joista haastateltavan voisi tunnistaa, muutetaan peitenimiksi tai jätetään pois tutkimuksesta. Haastattelun aineistoa käsittelee ainoastaan tutkimuksen tekijät. Haastatteluissa kerättävää aineistoa käytetään vain tämän opinnäytetyön tutkimusosassa ja haastatteluaineisto hävitetään heti tutkimuksen valmistuttua.

Haastateltavan tiedot

Suostun haastatteluun ja siihen, että haastattelussa antamiani tietoja käytetään edellä mainitulla tavalla hyödyksi tutkimuksen teossa. Tiedostan, että voin keskeyttää haastattelun milloin tahansa ja voin kieltäytyä vastaamasta minulle esitettyyn kysymykseen.

Työnimike: _____

Päiväys: _____

Haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys:

Marika Rissanen

marika.rissanen@metropolia.fi

Mari Salminen

mari.salminen2@metropolia.fi